

OŚRODEK
ROZWOJU
EDUKACJI

Bożena Ciaputa

Zaczynając od tekstu...

Program nauczania języka polskiego
w klasach I-III gimnazjum

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP.....	3
1.1. KONCEPCJA PROGRAMU.....	3
1.2. DLA KOGO TEN PROGRAM?	4
1.4. ROZKŁAD GODZIN.....	5
2. CELE KSZTAŁCENIA I WYCHOWANIA.....	6
2.1. CELE KSZTAŁCENIA WIADOMOŚCI	6
2.2. CELE KSZTAŁCENIA UMIEJĘTNOŚCI.....	7
2.3. CELE WYCHOWANIA.....	7
3. TEKSTY KULTURY.....	8
4. TREŚCI NAUCZANIA.....	13
4.1. ZAPIS TREŚCI NAUCZANIA.....	13
4.2. RELACJA DO POPRZEDNIEGO ETAPU NAUCZANIA	13
4.3. REALIZACJA WYMAGAŃ SZCZEGÓLOWYCH.....	13
5. SPOSOBY OSIĄGANIA CELÓW KSZTAŁCENIA I WYCHOWANIA Z UWZGLĘDNIENIEM INDYWIDUALIZACJI PRACY	31
5.1. METODY PRACY.....	31
5.2. ORGANIZACJA LEKCJI	41
5.3. NAUCZYCIEL JAKO OSOBA MOTYWUJĄCA	43
5.4. DOSTOSOWANIE DO POTRZEB I MOŻLIWOŚCI UCZNIÓW	43
5.5. NIE TYLKO PRACOWNIA POLONISTYCZNA	46
5.6. WYKORZYSTANIE TECHNOLOGII INFORMACYJNO - KOMUNIKACYJNYCH.....	46
5.7. PORTAL WIEDZY SCHOLARIS (WWW.SCHOLARIS.PL).....	47
6. ZAŁOŻONE OSIĄGNIĘCIA UCZNIĄ	49
7. KRYTERIA OCENY ORAZ METODY SPRAWDZANIA OSIĄGNIĘĆ UCZNIĄ	50
7.1. PODSTAWOWE CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA W PROCESIE OCENIANIA.....	50
7.2. NAJWAŻNIEJSZE OBLICZA SZKOLNEGO OCENIANIA.....	51
7.3. METODY POMIARU DYDAKTYCZNEGO	52
7.4. OCENIANIE PRAC PISEMNYCH.....	53
7.5. OCENIANIE WYPOWIEDZI USTNYCH	57
7.6. OCENIANIE ZESZYTU	57
7.7. OCENA KOLEŻEŃSKA I SAMOOCENA.....	58
7.8. USTALANIE ŚRÓDROCZNYCH I ROCZNYCH OCEN KLASYFIKACYJNYCH	58
8. KILKA POMYSŁÓW.....	63

1. WSTĘP

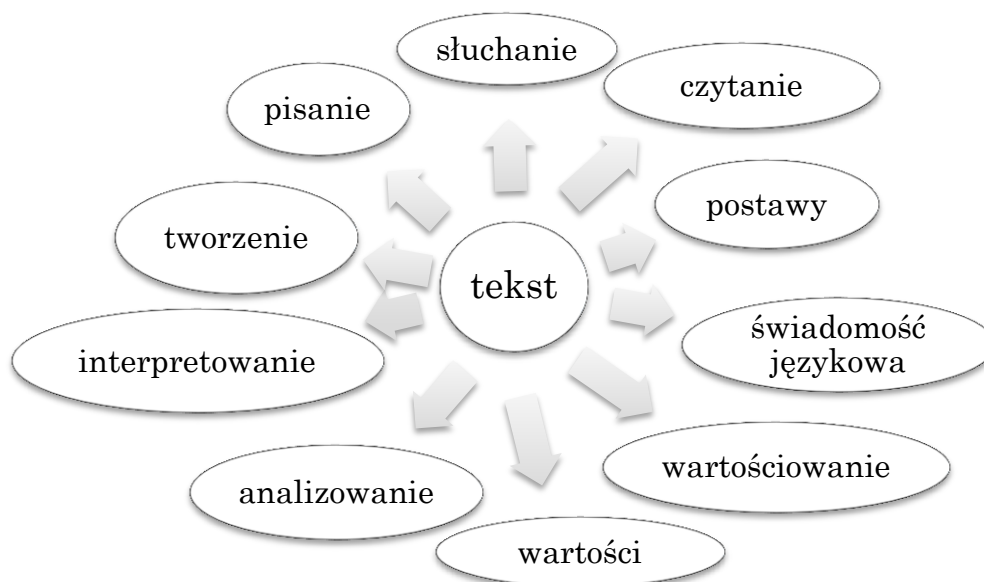
1.1. KONCEPCJA PROGRAMU

a) tekstocentryzm

Tytuł programu *ZACZYNAJĄC OD TEKSTU* organizuje założenia programu, który odwołuje się do tekstologicznego charakteru podstawy programowej¹. Tekst kultury jest rozumiany w podstawie szeroko, od tekstu werbalnego po hipertekst; to utwór literacki, publicystyczny, medialny, dzieło sztuki malarskiej, spektakl teatralny, film, a także wszelkie działanie artystyczne, realizujące jakiś utrwalony wzorzec kulturowy (I.1.1, I.1.10, I.2.1, II.2.10, II.2.1, III.1.6, III.1.8).

Współczesny człowiek żyje w świecie tekstów kultury. Zatem oczywiste wydają się zadania nauczyciela polonisty - ma wyposażać ucznia w narzędzia, które pozwolą mu poruszać się w tej rzeczywistości.

Tekst staje się również miejscem spotkania języka, literatury, kultury i komunikacji, czyli tych obszarów, które składają się na przedmiot nazywany „język polski”. Zaczynając od tekstu, gimnazjalista będzie uczył się sprawnie posługiwać językiem ojczystym, rozwine kompetencje komunikacyjne, stanie się świadomym odbiorcą kultury i jej uczestnikiem, nauczy się samodzielności.

¹ Plekoć będzie mowa o podstawie programowej, to będzie oznaczało podstawę programową wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, określoną rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dn. 23 grudnia 2008 opublikowanego 15 stycznia 2009 r. w Dzienniku Ustaw Nr 4, poz.17.

b) podmiotowość, samodzielność i aktywność

Program wpisuje się w antropocentryczny model nauczania, zatem w centrum edukacji stawia człowieka – ucznia. Uznaje w nim poczucie własnej podmiotowości i kieruje go ku samodzielności zarówno w zdobywaniu umiejętności, przyswajaniu wiedzy jak i w zakresie postaw.

Efektywnej realizacji przyjętych idei służy np. diagnozowanie osiągnięć i indywidualizacja działań, włączanie tekstów kultury bliskich młodzieży a także umożliwienie im wyboru lektur; odwołania w procesie dydaktycznym do sytuacji z życia wziętych; wykorzystywanie aktywizujących metod pracy, możliwości TIK oraz praktyka oceniania kształtującego.

c) integralność, funkcjonalność i komplementarność

W programie integralnie traktowana jest komunikacja, język, literatura i kultura. **Program kładzie nacisk na to, by odbiór tekstów łączyć z wiedzą językoznawczą, ćwiczeniami sprawności komunikacyjnych oraz tworzeniem własnych wypowiedzi.** Wprowadzane wiadomości i umiejętności będą rozwijane i utrwalane na kolejnych lekcjach przy wykorzystaniu różnych tekstów.

Uczenie się języka polskiego w gimnazjum związane jest z kontynuowaniem kształcenia prowadzonego na wcześniejszych etapach nauczania i przygotowaniem do dalszej edukacji w zakresie wiedzy, umiejętności i postaw. Zwracając uwagę na odwołania do osiągnięć z poprzedniego etapu kształcenia oraz rozwijanie umiejętności ponadprzedmiotowych, program *ZACZYNAJĄC OD TEKSTU* realizuje ideę uczenia się przez całe życie, silnie akcentowaną przez podstawę programową i europejski model edukacji. Warto przypomnieć, że edukacja przez całe życie opiera się na czterech zasadach: 1.Uczyć się, aby wiedzieć. 2.Uczyć się, aby działać. 3.Uczyć się, aby żyć wspólnie. 4.Uczyć się, aby być.²

1.2. DLA KOGO TEN PROGRAM?

Adresatem programu są nauczyciele, którzy uczą w przeciętnej polskiej szkole i skupiają się na realizacji podstawy programowej, którzy chcą efektywnie i efektownie pracować z uczniami, którzy widzą potrzebę indywidualizowania pracy oraz kształcenia nie tylko umiejętności przedmiotowych, ale też ponadprzedmiotowych.

1.3. PROFIL PSYCHOLOGICZNY UCZNIĄ GIMNAZJUM A ZADANIA POLONISTY

Pracując w gimnazjum należy pamiętać o tym, że dla ucznia w wieku 13-16 lat jest to okres przechodzenia ze świata dziecka w świat dorosłych, początek budowania własnej tożsamości. Weryfikuje on dotychczasową wizję świata, poglądy, autorytety; woli identyfikować się z grupą rówieśniczą niż ze światem dorosłych; staje się nieufny i krytyczny. Rola polonisty polega tu - po pierwsze - na umożliwieniu nastolatkowi kształtowania obrazu samego siebie oraz pokazaniu za pośrednictwem tekstów kultury rozmaitych postaw moralnych, ponadczasowych wartości, zagadnień egzystencjalnych; - po drugie - skłanianiu go do refleksji nad konsekwencjami dokonywanych wyborów, co w rezultacie ma prowadzić do uczenia aktywnego kierowania swoim życiem i przyjmowania odpowiedzialności za siebie i swoje postępowanie; – po trzecie - dostarczeniu narzędzi do mówienia o trudnych sprawach i uwrażliwieniu na etykę i etykietę w różnych sytuacjach komunikacyjnych.

² Zob. M. Adamska-Chudzińska: *Refleksja nad europejskim modelem edukacji*. W: *Szkola: Edukacja europejska...*, s. 40 – 41.

1.4. ROZKŁAD GODZIN

klasa	godziny tygodniowo	godziny rocznie
pierwsza	5	ok. 160
druga	5	ok. 160
trzecia	4	ok. 130
razem:	14	450

Program przewidziany jest na 450 godzin w cyklu trzyletnim zgodnie z ramowym planem nauczania dla gimnazjum określonym w nowej podstawie programowej.

Nauczyciel, po rozpoznaniu możliwości uczniów, musi sam zdecydować o ilości czasu przeznaczanego na realizację poszczególnych treści kształcenia, dostosować wymagania edukacyjne do potrzeb i warunków każdej klasy, a w trakcie realizacji podejmować działania mające na celu indywidualizację pracy ucznia. W klasie trzeciej na przygotowanie do egzaminu proponuję wykorzystać dodatkowe godziny wynikające z Karty Nauczyciela.

Program nauczania języka polskiego w gimnazjum dla klas 1-3 pt. *ZACZYNAJĄC OD TEKSTU*:

- a. realizuje treści zawarte w podstawie programowej kształcenia ogólnego,
- b. wyznacza cele kształcenia i wychowania oraz określa sposoby ich osiągnięcia,
- c. uwzględnia umiejętności ponadprzedmiotowe,
- d. określa sposoby osiągnięcia celów z uwzględnieniem indywidualizacji pracy,
- e. opisuje założone osiągnięcia uczniów,
- f. zawiera kryteria oceny oraz metody sprawdzania osiągnięć uczniów.

2. CELE KSZTAŁCENIA I WYCHOWANIA

Program *ZACZYNAJĄC OD TEKSTU* kładzie nacisk na wyposażenie ucznia w **wiedzę i umiejętności w zakresie przedmiotowym i ponadprzedmiotowym**. Dlatego przyjęte cele opierają się na celach kształcenia ogólnego określonych w podstawie programowej:

1. *przyswojenie przez uczniów określonego zasobu wiadomości na temat faktów, zasad, teorii i praktyk;*
2. *zdobycie przez uczniów umiejętności wykorzystania posiadanych wiadomości podczas wykonywania zadań i rozwiązywania problemów;*
3. *kształtowanie u uczniów postaw warunkujących sprawne i odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie;*

oraz wymaganiach ogólnych przedstawionych w podstawie programowej przedmiotu język polski, które zostały sformułowane w trzech obszarach:

I. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji.

Uczeń samodzielnie dociera do informacji; rozumie komunikaty o coraz bardziej skomplikowanej organizacji – werbalne i niewerbalne; podejmuje refleksję nad znaczeniem słów i dąży do ich dokładnego rozumienia; krytycznie ocenia zawartość komunikatów.

II. Analiza i interpretacja tekstów kultury.

Uczeń doskonali sprawność analizy i interpretacji tekstów kultury; zyskuje nowe narzędzia, dzięki którym jego lektura jest coraz dojrzsza, bardziej świadoma i samodzielna; poznaje nowe gatunki i konwencje literackie, wykorzystuje poznane pojęcia w refleksji o literaturze i wartościach; czyta teksty kultury odpowiadające charakterystycznej dla tego wieku wrażliwości – z zakresu literatury młodzieżowej i popularnej; stopniowo zaczyna poznawać dzieła klasyczne ważne dla kultury polskiej i światowej.

III. Tworzenie wypowiedzi.

Uczeń zyskuje coraz wyraźniejszą świadomość funkcji środków językowych; które służą formułowaniu wypowiedzi; zdobywa wiedzę o różnych odmianach polszczyzny i kształci umiejętność poprawnego wykorzystywania ich w różnych sytuacjach, pogłębia znajomość etyki mowy i etykiety języka; poznaje i tworzy nowe, coraz trudniejsze formy wypowiedzi.

Powyższe cele ogólne wskazują, że głównym zadaniem polonisty jest kształcenie i wychowanie ucznia jako uczestnika procesów komunikacyjnych, który przyjmuje i tworzy wypowiedzi, jest świadomym odbiorcą kultury (analizuje i interpretuje teksty kultury), a swoje umiejętności opiera na wiadomościach zdobytych z zakresu nauki o języku, literaturze i kulturze. Określone cele odnoszą się do efektu, jaki chcemy uzyskać na zakończenie nauki w gimnazjum, a które mają przygotować ucznia do kolejnego etapu edukacji.

2.1. CELE KSZTAŁCENIA WIADOMOŚCI

Uczeń:

- poznaje wskazane teksty z zakresu literatury młodzieżowej i popularnej oraz arcydzieła z klasyki polskiej i światowej,
- poznaje teksty z różnych dziedzin sztuki,
- zdobywa niezbędne wiadomości z zakresu komunikacji językowej, w różnych jej formach i sytuacjach,
- poznaje podstawowe pojęcia z zakresu nauki o języku i teorii literatury,
- poznaje tradycyjne wątki literackie i kulturowe,
- poznaje konteksty (np. biograficzny, historyczny) potrzebne w interpretacji,
- poznaje różne odmiany polszczyzny,
- poznaje zasady tworzenia określonych gatunków wypowiedzi ustnej i pisemnej,

- poznaje uniwersalne wartości, postawy, zagadnienia egzystencjalne,
- poznaje znaczenia słów związane z tematami: rozwój psychiczny, moralny i fizyczny człowieka, społeczeństwo i kultura, region i Polska.

2.2. CELE KSZTAŁCENIA UMIEJĘTNOŚCI

Uczeń:

- odbiera ze zrozumieniem i rozróżnia wypowiedzi pisane i mówione, werbalne i niewerbalne, nadawane za pomocą różnych środków audiowizualnych, informacyjne i literackie,
- wyszukuje, porządkuje, selekcjonuje, informacje,
- dostrzega mechanizmy oddziaływania na odbiorcę, przejawy agresji,
- rozumie intencje i sam właściwie je wyraża, świadomie korzystając ze znanych środków językowych,
- skutecznie porozumiewa się w różnych sytuacjach, w tym podczas pracy w zespole,
- rozwija umiejętność analizowania i interpretacji tekstów, wykorzystując zdobytą wiedzę,
- w interpretacji uwzględnia potrzebne konteksty,
- znajduje w tekstach współczesnej kultury popularnej nawiązania do tradycyjnych wątków,
- uwzględnia w analizie tworzywa różnych dziedzin sztuki: literatury, teatru, filmu, muzyki, sztuk plastycznych i audiowizualnych,
- ze zrozumieniem posługuje się pojęciami z zakresu wartości i postaw,
- rozwija sprawność tworzenia własnych wypowiedzi,
- samodzielnie dociera do informacji, korzystając z różnych źródeł: książek, prasy, mediów, rozmów i umiejętnie je wykorzystuje,
- wdraża się do samodzielnej i świadomej lektury.

2.3. CELE WYCHOWANIA

Uczeń:

- przestrzega zasad etyki mowy i etykiety językowej,
- przeciwstawia się przejawom agresji, wulgaryzacji języka,
- dostrzega w kulturze różne wartości i postawy oraz w ich kontekście kształtuje swoją osobowość,
- dąży do poznania siebie, ma świadomość swoich mocnych i słabych stron,
- dostrzega i poddaje refleksji uniwersalne wartości humanistyczne, zwłaszcza uczciwość, wiarygodność, odpowiedzialność, wytrwałość, poczucie własnej wartości, szacunku dla innych,
- szanuje wielokulturowość,
- czuje się związany z kulturą i tradycją rodziny, szkoły, regionu, narodu, Europy,
- jest zaangażowany w działania dla dobra innych,
- dostrzega zagrożenia współczesnego świata,
- świadomie korzysta z mediów,
- umie współpracować i zna wartość wspólnej pracy,
- ma świadomość wartości i potrzeby samokształcenia,
- rozumie i akceptuje różne postawy społeczne, etyczne, obyczajowe, narodowe, religijne i kulturowe oraz w ich kontekście kształtuje swoją tożsamość,
- jest zdyscyplinowany i samodzielny.

3. TEKSTY KULTURY

Wybór tekstu, który w zasadzie pojawia się na każdej lekcji, jest niezmiernie ważny, gdyż stanowi płaszczyznę wspólną dla języka, literatury, kultury i komunikacji. Szkieletem poniższego zestawienia są teksty, które wymienia podstawa programowa. Podzielono je na te, które omawiane są w całości i te, które mogą być czytane we fragmentach. W przypadku utworów dramatycznych istnieje możliwość, by uczniowie poznali je w wersji literackiej i/lub teatralnej. Z kolei filmowe adaptacje dzieł literackich muszą być traktowane jako dzieła sztuki filmowej, a nie zastępować czytania książki.

Tytuły zapisane **pogrubioną czcionką wskazują dłuższe lektury do przeczytania w całości** (w roku szkolnym obowiązuje zasada minimum 5 książek), teksty opatrzone gwiazdką (*) są pozycjami obowiązkowymi w podstawie programowej. *Pozostałe teksty to propozycje autorki programu - zapisano je pochylą czcionką.*

Podstawa programowa w niektórych przypadkach sugeruje tylko autora lub podaje gatunek. W takiej sytuacji pojawia się tytuł, który wybrano do omawiania w programie *ZACZYNAJĄC OD TEKSTU* (np. z powieści historycznych Sienkiewicza wybrano „Krzyżaków”). W przypadku poetów wskazanych przez podstawę zaproponowano tytuły związane z przyjętą problematyką.

Zasugerowano również teksty należące do innych niż literatura dziedzin sztuki (film, widowiska teatralne, dzieła sztuki plastycznej) oraz teksty publicystyczne.

Podany katalog tekstów może zostać wzbogacony o pozycje tu niewymienione; każdy z pewnością ma swoje preferencje, poza tym nauczyciel korzystający z programu *ZACZYNAJĄC OD TEKSTU* musi wziąć pod uwagę zainteresowania, możliwości i potrzeby swoich uczniów, bazę szkoły (zasoby biblioteczne), czy podręcznik, z którego korzysta; jeśli zaś patron szkoły był np. mistrzem pióra, powinno się uwzględnić jego utwory. Należy jednak pamiętać, że najważniejsze jest rozwijanie umiejętności analityczno – interpretacyjnych, a nie gromadzenie wiedzy o utworach.

Uczeń w gimnazjum powinien być stopniowo wprowadzany w krąg arcydzieł literatury. Dlatego program *ZACZYNAJĄC OD TEKSTU* wprowadza utwory klasyczne w otoczeniu literatury młodzieżowej i popularnej. Pozwala to na płynne wprowadzenie nastoletniej młodzieży w krąg arcydzieł i uczenie jej „dorosłej” lektury. Łączenie przeszłości i teraźniejszości ułatwia też uczniowi dostrzeżenie ponadczasowych zagadnień egzystencjalnych i wartości. Uczeń uzmysłowi sobie np., że przypowieść o synu marnotrawnym to opowieść o każdym z nas, a „Zemsta” to komedia bardzo współczesna. Będzie też uczył się „podejmować grę” z różnorodnymi konwencjami i tradycyjnymi motywami, wątkami, które pojawiają się w tekstach współczesnych. Bardzo ważne jest, by wybrane teksty omawiać rzetelnie; czytać „przez lupę”, czyli dokładnie, rzetelnie, bez pośpiechu.

Układ tekstów kultury oparty jest trzech głównych problemach:

Klasa 1. - MY

Klasa 2. - WOBEC WARTOŚCI I POSTAW

Klasa 3. – JAK BYĆ

Tematyka i układ proponowanych tekstów wynika z percepcyjnych możliwości uczniów. W klasie pierwszej przeważają teksty skupione wokół „my” (rówieśnicy) i otoczenia ucznia. W klasie drugiej pojawi się pytanie o wartości i autorytety. Klasa trzecia to czas na refleksje związane z sytuacją wyboru, z decydowaniem o tym, co się musi/chce zrobić, by pozostać sobą, być wiernym wartościom i żyć wspólnie.

Przyjęte cykle tematyczne starają się też odzwierciedlać bogaty rejestr problemów uniwersalnych, koncentrując się wokół tematów: rozwój psychiczny, moralny i fizyczny człowieka, społeczeństwo i kultura, region i Polska, tak by wzbogacać słownictwo i dostarczyć narzędzi do mówienia na te tematy.

Poniżej znajdują się najważniejsze zagadnienia, które wynikają z problemowego zestawienia tekstów.

klasa pierwsza – MY : ja, my (nastolatki), kim jestem, kim jesteśmy, kobieta i mężczyzna, e-pokolenie, uczeń, nauczyciel, obowiązek – prawo do..., solidarność, miłość bliźniego, radość życia, optymista - pesymista, sport, ideał kalos kagathos, być fair play, być w drodze, znaleźć cel, mieć wyobraźnię, marzyć, być zdobywcą, być sobą, my a książka, film, teatr.

klasa druga – WOBEC WARTOŚCI I AUTORYTETÓW: autorytet a idol, moralność Biblii, wiara, nadzieja i miłość, rodzina, heros, przewodnik, etos rycerski, cierpienie, śmierć, życie, pokora, sprawiedliwość, dobro, przyjaźń, postawa filozoficzna, mądrość, wolność, praca, piękno, szczęście.

klasa trzecia – JAK BYĆ?: być człowiekiem, sytuacja wyboru, serce – rozum, przeznaczenie, zbrodnia i kara, sukces – zwycięstwo, dylematy moralne, głos sumienia, zgoda – niezgoda, demokracja – totalitaryzm, wolność – niewola, władca – poddany, patriotyzm – nacjonalizm, poczucie wspólnoty, inność, samotność, egoizm – altruizm, bronić godności, wojna – pokój, wobec cywilizacji, rodzina - kariera, być krytycznym.

Ponadto w programie stale pojawiają się następujące wątki: np. dobro – zło, prawda – kłamstwo, rozum – serce, piękno – brzydota, dziecko – dorosły, stary – młody, rozum – serce, wyobraźnia – rozsądek, tolerancja – nietolerancja, cywilizacja, kultura, tradycja.

klasa	teksty poznawane w całości	teksty poznawane w całości lub w części	inne (przeczytać, obejrzeć, zobaczyć, posłuchać)
pierwsza	<ul style="list-style-type: none"> – Biblia: przypowieść ewangeliczna: <i>o miłosiernym samarytaninie</i> – * Jan Kochanowski, wybrane fraszki – Molier, Skąpiec – wybrana młodzieżowa powieść obyczajowa: Małgorzata Musierowicz, Kwiat kalafiora – wybrana powieść przygodowa: wybieraj uczniowie – wybrany utwór fantasy: J.R.R. Tolkien, Władca pierścieni. Wyprawa – wybrany utwór detektywistyczny: Agata Christie, Dwanaście prac Herkulesa lub inny utwór zaproponowany przez uczniów – wybrane opowiadanie z literatury światowej XX w.: A. Czechow, Zły chłopiec – K. I. Gałczyński, wybrany utwór: <i>Żarłoczna Ewa</i> – K. Wierzyński, wybrany utwór: <i>Match footballowy</i> – Cz. Miłosz, wybrany utwór: <i>Ale książki</i> – W. Szyborska, wybrany utwór: <i>Wrażenia z teatru</i> – Z. Herbert, wybrany utwór: <i>Prawa i obowiązki</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wybrane mity greckie: <i>narodziny świata, Ikar</i> – <i>Biblia</i>: opis stworzenia świata i człowieka z Księgi Rodzaju fragm. – Homer, <i>Odyseja</i> fragm.: <i>przepowiednia Tejrezjasza</i>; – ks. J. Twardowski, wybrany utwór: <i>Elementarz księdza Twardowskiego dla najmłodszego, średniaka i starszego</i> fragm. 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>M. Twain, Pamiętniki Adama i Ewy</i> fragm. – <i>Nancy H. Kleinbaum, Stowarzyszenie umarłych poetów</i> – <i>P. Lekszycki, sim city</i> – <i>K. Kawafis, Itaka</i> – <i>M. Kamiński, Moje bieguny. Dziennik z wypraw 1990-1998, fragm.</i> – <i>Stowarzyszenie Umarłych Poetów, reż. P. Weir</i> – <i>P. Bruegel, Pejzaż z upadkiem Ikara</i> – <i>rysunki satyryczne np. A. Mleczki</i> – <i>S. Sojka, Tolerancja</i> – <i>Jan Miodek, wypowiedź pt. „Nazwiska należy odmieniać” (YOU TUBE)</i> – <i>I. Bodnar, Puszka Pandory XX wieku (Przekrój 1996 nr 37 s.13-14) fragm.</i> – <i>Umberto Eco, Nowe środki masowego przekazu a przyszłość książki (1996) fragm.</i> – <i>J. Miodek, Ojczyzna polszczyzna dla uczniów</i> – <i>spektakl teatralny dla młodzieży (wg dostępnego repertuaru)</i>

druga	<ul style="list-style-type: none"> – * Jan Kochanowski, <i>Treny</i> (V, VII, VIII) – Stanisław Lem, wybrane opowiadanie: <i>Trzej elektrycerze</i> – William Szekspir, <i>Romeo i Julia</i> – * Krasicki, wybrane bajki – Adam Mickiewicz, ballada <i>Lilie</i> – Adam Mickiewicz, * <i>Dziady cz.II</i> – * Henryk Sienkiewicz, <i>Krzyżacy</i> – Antonie de Sain Exupery, <i>Mały Książę</i> – wybrana powieść współczesna z literatury polskiej: <i>Kinga Dunin, Tabu</i> lub inna propozycja uczniów – Maria Pawlikowska-Jasnorzewska, wybrany utwór: <i>wiersze z cyklu <i>Pocałunki</i></i> – K. I. Gałczyński, wybrany utwór: <i>Prośba o wyspy szczęśliwe</i> – W. Szymborska, wybrany utwór: <i>Utopia</i> – ks. J. Twardowski, wybrany utwór: <i>Kiedy mówisz, Zdjęcie z krzyża</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wybrane mity greckie: <i>Prometeusz, Orfeusz i Eurydyka, Syzyf</i> – Homer, <i>Iliada</i>, fragm.: <i>Pożegnanie z Andromachą, Pojedynek Hektora i Achillesa</i> – Biblia: hymn św. Pawła o miłości – Pieśń o Rolandzie fragm. – komiks: <i>Spider-man</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>Roman Brandstaetter, <i>Biblio, ojczyzna moja</i></i> – <i>Kwiatki świętego Franciszka, wybrana opowieść (np. o nawróceniu wilka)</i> – W. Broniewski, wiersz z tomu <i>Anka: Obietnica</i> – Z. Herbert, <i>Pan Cogito czyta gazetę</i> – Z. Dormanowska, <i>Syzyf</i> – <i>Krzyżacy, reż. A. Ford fragm.</i> – <i>Romeo i Julia, reż. F. Zeffirelli</i> – <i>Dziady, reż. K. Swinarskiego fragm.</i> – <i>Nicolas Poussin, <i>Krajobraz z Orfeuszem i Eurydyką</i></i> – <i>J. Matejko, <i>Bitwa pod Grunwaldem</i></i> – <i>S. Wyspiański, <i>Bitwa pod Grunwaldem Jana Matejki</i></i> – <i>plakaty teatralne A. Pągowskiego (1985) i R. Szaybo (1981) do sztuki „Romeo i Julia”</i> – <i>A. Osiecka, <i>Kochankowie z Kamiennej</i></i> – <i>teksty publicystyczne nt prasy np. M. Jędrychowska, <i>O gazetach oraz ich czytaniu</i> fragm. w: <i>Lektura i kultura</i></i>
-------	---	--	--

<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">trzecia</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Biblia: przypowieść ewangeliczna: <i>o synu marnotrawnym</i> – Adam Mickiewicz, * <i>Reduta Orzona</i> – Aleksander Fredro, * <i>Zemsta</i> – Bolesław Prus, wybrana nowela: <i>Z legend dawnego Egiptu</i> – Aleksander Kamiński, <i>Kamienie na szaniec</i> – utwór podejmujący tematykę Holokaustu: <i>Ida Frank, Zabawa w klucz</i> – Sławomir Mrożek, wybrane opowiadanie: <i>Śpiąca królewna</i> – wybrana powieść współczesna z literatury światowej: <i>George Orwell, Folwark zwierzęcy</i> – wybrane opowiadania literatury współczesnej polskiej: <i>A. Stasiuk, Władek</i> – J. Tuwim, wybrany utwór: <i>Mieszkańcy</i> – Z. Herbert, wybrany utwór: <i>Przesłanie Pana Cogito</i> – W. Szymborska, wybrany utwór: <i>Terrorysta, on patrzy</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – Juliusz Słowacki, <i>Balladyna</i> – Miron Białoszewski, <i>Pamiętnik z powstania warszawskiego</i> fragm. – Ryszard Kapuściński, wybrany utwór: <i>Heban</i> fragm. 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>K. Iłakowiczówna, Kain i Abel</i> – <i>Szekspir, Hamlet: monolog Hamleta</i> fragm. – <i>K. Przerwa-Tetmajer, Śpiący rycerze</i> fragm. – <i>K. K. Baczyński, Elegia o ... [chłopcu polskim]</i> – <i>Zemsta</i>, reż. <i>A. Wajda</i> – <i>Shrek</i>, reż. <i>Andrew Adamsona i Vicky Jenson</i> – <i>Rembrandt, Powrót syna marnotrawnego</i> – <i>plakaty teatralne A. Pągowskiego (1987) i J. Lenicy (1994) do spektaklu „Balladyna”</i> – <i>P. Picasso, Guernica</i> – <i>A. Wróblewski, wybrane obrazy z cyklu Rozstrzelanie</i> – <i>P. Bruegel, Wieża Babel</i> – <i>A. Mogielnicki, Nowa wieża Babel</i> – <i>J. Kaczmarek, Mury</i> – <i>S. Barańczak, Etyka i poetyka</i> fragm. <i>eseju nt Pana Cogito</i> – <i>publikacje nt regionalizmów w języku np. S. Wasylewski, Na końcu języka</i> fragm. ; <i>M. Kucala, Twoja mowa cię zdradza. Regionalizmy i dialektyzmy języka polskiego</i> fragm.
--	---	---	--

4. TREŚCI NAUCZANIA

Program *ZACZYNAJĄC OD TEKSTU* zakłada przede wszystkim realizację treści z podstawy programowej.

4.1. ZAPIS TREŚCI NAUCZANIA

Aby rozplanowanie treści było czytelne, przyjęto zapis tabelaryczny w dwóch wersjach.

Wersja 1.: Treści nauczania zostały przedstawione w aspekcie czasowym dla klas 1-3, aby wskazać proponowany moment wprowadzenia, w podziale na trzy obszary kształcenia polonistycznego (*odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji; analiza i interpretacja tekstów kultury; tworzenie wypowiedzi*). Treści nauczania ujęto w formie haseł i pojęć, a obok umieszczono odniesienia do podstawy programowej.

Wersja 2.: Program *ZACZYNAJĄC OD TEKSTU* zawiera również rozkład treści dla każdej klasy, w którym punktem wyjścia jest tekst. Takie ujęcie ukazuje, jaką wiedzę i umiejętności (w podziale wyznaczonym przez ogólne cele kształcenia) można zrealizować w związku z proponowanym tekstem kultury. Ponieważ na każdej lekcji realizuje się wiele treści nauczania, wskazano też zagadnienia, na których koncentrujemy się w danym momencie, chodzi tu przede wszystkim o treści nowowprowadzane.

4.2. RELACJA DO POPRZEDNIEGO ETAPU NAUCZANIA

Z podstawy programowej wynika, że obowiązkowe jest rozwijanie, utrwalanie i doskonalenie dotychczasowej wiedzy i umiejętności ucznia, dlatego w poniższych tabelach wskazane są też treści nauczania realizowane w szkole podstawowej (klasy I-III i IV-VI), do których należy się odwoływać podczas pracy z danym tekstem.

4.3. REALIZACJA WYMAGAŃ SZCZEGÓŁOWYCH

4.3.1. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji

W pierwszej klasie uczniowie będą przyglądać się słowu. Skupimy się na tym, jakie mają znaczenia i właściwości gramatyczne (w gimnazjum wprowadzamy partykułę i wykrzyknik) oraz jak je poprawnie stosować. Potem przejdziemy do kilku zagadnień ze słowotwórstwa, by uczeń uświadomił sobie, jak zbudowane jest słowo i co się z nim dzieje, gdy zostanie zmodyfikowane przez formant. Pierwszoklasiści uzmysłwią sobie również, że ważnym elementem każdej wypowiedzi – ustnej i pisemnej – jest intencja nadawcy; a ponieważ nie wszyscy nadawcy działają dla naszego dobra, należy uwrażliwić uczniów na konsekwencje manipulowania za pomocą kłamstw, półprawd i pochlebstw w codziennych kontaktach.

W klasie drugiej w centrum zainteresowania znajdzie się wypowiedź. Uczniowie zrozumieją, czemu służy używanie różnego typu zdań; nauczą się rozpoznawać wypowiedzi argumentacyjne oraz sposoby manipulacji wykorzystywane przez media.

W klasie trzeciej kładziemy nacisk na etykę słowa, a szczególnie konsekwencje agresji językowej; pokazujemy, że modne nie zawsze znaczy dobre, zwłaszcza jeśli chodzi o uleganie modzie językowej; uzmysłowimy bogactwo słownictwa ogólnonarodowego oraz gwarowego.

Bardzo ważne jest, by wiedzę gramatyczną łączyć z czytaniem tekstów (np. dlaczego w tekście osoba wypowiadająca się używa czasu teraźniejszego) czy tworzeniem własnych tekstów (np. funkcja wykrzyknika i zdrobnień w opisie przeżyć, rola zdań podrzędnych w rozprawce).

W zależności od problematyki lekcji i wybranego tekstu, uczniowie przez cały okres kształcenia uczą się odbierać komunikaty pisane, mówione, nadawane za pomocą środków audiowizualnych, rozróżniać informacje przekazane werbalnie oraz za pomocą dźwięku i obrazu.

W każdej klasie ustawicznie rozwijamy umiejętność wyszukiwania informacji (ze zwróceniem uwagi na funkcję przypisu), samodzielnego docierania do informacji z różnych źródeł, wdrażamy do samokształcenia, korzystania ze słowników.

4.3.2. Analiza i interpretacja tekstów kultury

Program *ZACZYNAJĄC OD TEKSTU*, podążając za podstawą programową, kładzie nacisk na to, by gimnazjalista uczył się procedur dojrzszej analizy i interpretacji tekstów. Ważne jest, by po wstępnym rozpoznaniu tekstu ćwiczył umiejętność analizy i interpretacji, posługując się określonymi pojęciami – znanymi ze szkoły podstawowej i wprowadzanymi w gimnazjum w związku z wybranymi tekstami. Wprowadzanie pojęć z poetyki powinno wynikać z konieczności pogłębienia, doprecyzowania i nazwania dostrzeżonych zjawisk.

4.3.3. Tworzenie wypowiedzi

W każdej klasie uczniowie ćwiczą pisanie określonych form wypowiedzi. Ważne jest, by uczniowie dużo ćwiczyli, samodzielnie tworzyli różnego rodzaju wypowiedzi w połączeniu z rozwijaniem świadomości językowej. Pamiętamy również o ciągłym kształceniu poprawności ortograficznej, mimo że podstawa programowa gimnazjum o tym nie wspomina. Przestrzeganie zasad etyki wypowiedzi, poprawność językowa i ortograficzna, redakcja tekstu to umiejętności, które kształci się systematycznie i ustawicznie.

W klasie pierwszej rozwijają umiejętność tworzenia wypowiedzi poznanych w szkole podstawowej (opis i opowiadanie) oraz uczą się redagować charakterystykę. Klasa druga to czas na wprowadzenie sprawozdania (z lektury, filmu, spektaklu) oraz rozprawki. W klasie trzeciej, w związku z tematami związanymi z funkcjonalnymi stylami wypowiedzi, poznają zasady pisania życiorysu, CV i listu motywacyjnego. Zwróć też uwagę na odpowiedzialne i kulturalne korzystanie z elektronicznych środków przekazywania informacji, netykietę.

W realizowaniu wymagań z zakresu tworzenia wypowiedzi polecam korzystanie z praktyki oceniania kształtującego (więcej na ten temat w rozdziale o sposobach osiągnięcia celów).

Uczniowie powinni uświadomić sobie, że bogactwo słownictwa, umiejętność wypowiadania się na różne tematy w formie odpowiedniej do sytuacji, stylistyczna i gramatyczna poprawność wypowiedzi świadczy o kulturze człowieka, o jego wykształceniu.

4.3.4. Ćwiczenia redakcyjne i językowe, lekcje powtórzeniowe, prace klasowe, testy czytania ze zrozumieniem, sprawdziany

W planie nauczania należy uwzględnić godziny poświęcone samodzielnemu redagowaniu prac, podczas których nauczyciel wcieli się w rolę konsultanta oraz godziny na utrwalanie umiejętności językowych, prace klasowe, lekcje powtórzeniowe, testy czytania ze zrozumieniem (na podstawie tekstu lirycznego, epickiego, dramatycznego czy publicystycznego) oraz sprawdziany. Liczba potrzebnych godzin zależy od poziomu dotychczasowych umiejętności oraz możliwości zespołu klasowego. Ważne jest, by przewidzieć też godziny na omówienie wyników samodzielnich prac dzieci.

ODBIÓR WYPOWIEDZI I WYKORZYSTANIE ZAWARTYCH W NICH INFORMACJI							
	SZKOŁA PODSTAWOWA (klasy I-III i IV-VI)	GIMNAZJUM					
		klasa 1.	podstawa programowa	klasa 2.	podstawa programowa	klasa 3.	podstawa programowa
CZYTANIE I SŁUCHANIE	<ul style="list-style-type: none"> – nadawca-odbiorca: autor, narrator, czytelnik, słuchacz – tekst informacyjny, literacki, reklamowy – informacje ważne i drugorzędnych – informacje wyrażone wprost i bezpośrednio – dosłowne i przenośne znaczenie wyrazów – prawda i fałsz – tytuł, wstęp, rozwinięcie, zakończenie, akapity – gatunki wypowiedzi: zaproszenie, życzenia i gratulacje, ogłoszenie, instrukcja, przepis 	<ul style="list-style-type: none"> – intencje wypowiedzi: aprobaty, dezaprobaty, negacja, prowokacja – komunikat emocjonalny – fikcja a kłamstwo, przyczyny kłamstw – fakt, opinia – manipulacja językowa w naszych wypowiedziach – teza, argument, wnioski – cytat – przypis 	I.1.7 I.1.6 I.1.5 I.1.4 I.1.8 I.1.9 I.1.2 I.1.11	<ul style="list-style-type: none"> – fakt a opinia – komunikat perswazyjny – wypowiedź argumentacyjna – gatunki publicystyczne: prasowe – manipulacja w przekazach medialnych (prasa) 	I.1.4 I.1.6 I.1.9 I.1.10 I.1.8	<ul style="list-style-type: none"> – gatunki publicystyczne: artykuł, wywiad, reportaż – manipulacja w przekazach medialnych – agresja w wypowiedzi 	I.1.10 I.1.8 I.1.8
SAMOKSZTAŁCENIE	<ul style="list-style-type: none"> – encyklopedia, słownik ortograficzny, języka polskiego, wyrazów bliskoznacznych 	<ul style="list-style-type: none"> – słownik poprawnej polszczyzny, frazeologiczny, wyrazów obcych, synonimów i antonimów, szkolny słownik terminów literackich 	I.2.3				
ŚWIADOMOŚĆ JĘZYKOWA	<ul style="list-style-type: none"> – części mowy: rzeczownik, czasownik, przymiotnik, przysłówki, liczebnik, zaimek, przyimek, spójnik – formy gramatyczne: przypadki, liczby, osoby, czasy, rodzaje – części zdania: podmiot, orzeczenie, dopełnienie, przydawka, okolicznik – zdanie pojedyncze nierozwinięte i rozwinięte, pojedyncze i złożone (współrzędnie i podrzędnie), równoważnik zdania – niewerbalne środki komunikowania: gest, mimika, postawa ciała 	<ul style="list-style-type: none"> – odmienne i nieodmienne części mowy – temat fleksyjny i końcówka – czasownik: aspekt, tryby, strony (czynna i bierna), imiesłowy – partykuła – wykrzyknik – wyrazy wieloznaczne – antonimy i synonimy – wyraz podstawowy i pochodny, temat słowotwórczy i formant (przedrostek, przyrostek, wrostek, zerowy) – słownictwo: neologizmy 	I.3.7 I.3.8 III.2.8 III.2.9 I.3.2 III.2.3 I.3.9 I.3.3	<ul style="list-style-type: none"> – słownictwo: archaizmy, wulgaryzmy, eufemizmy – orzeczenie imienne i czasownikowe – podmiot gramatyczny, domyślny, logiczny, szeregowy – dopełnienie bliższe i dalsze – typy okoliczników – przydawka – zdanie bezpodmiotowe – typy zdań współrzędnych (łączne, rozłączne, przeciwstawne, wynikowe) – typy zdań podrzędnych (przydawkowe, dopełnieniowe, okolicznikowe, podmiotowe, orzecznikowe, imiesłowowy równoważnik zdania) 	I.3.3 I.3.5 I.3.5 I.3.5 I.3.5 I.3.5 I.3.6 I.3.6 I.3.6	<ul style="list-style-type: none"> – style wypowiedzi: potoczny, urzędowy, artystyczny, naukowy – słownictwo: wulgaryzmy, eufemizmy, wyrazy rodzime i zapożyczone, wyrazy gwarowe, terminy naukowe, 	I.3.1 I.3.3

ANALIZA I INTERPRETACJA TEKSTÓW KULTURY							
	SZKOŁA PODSTAWOWA (klasy I-III i IV-VI)	GIMNAZJUM					
		klasa 1.	podstawa programowa	klasa 2.	podstawa programowa	klasa 3.	podstawa programowa
WSTĘPNE ROZPOZNANIE	<ul style="list-style-type: none"> – nazwanie reakcji czytelniczych – konfrontacja sytuacji bohaterów z własnymi doświadczeniami – wyrażenie stosunku do postaci 	<ul style="list-style-type: none"> – opisanie odczuć, które budzi dzieło – problematyka tekstu 	II.1.1 II.1.2				
ANALIZA	<ul style="list-style-type: none"> – fikcja a rzeczywistość – realizm a fantastyka – środki stylistyczne: porównanie, przenieśnia, epitet, wyrazy dźwiękonaśladowcze – strofa, rym, rytm, refren, wiersz rymowany i biały – widowisko teatralne: gra aktorska, reżyseria, dekoracja, charakteryzacja, kostium, rekwizyt – dzieło filmowe i telewizyjne: scenariusz, reżyseria, gra aktorska, ujęcie – tworzywo przekazów audiowizualnych: ruchomy obraz, dźwięk – akcja, wątki, wydarzenia, – bohater – opowiadanie, powieść obyczajowa, baśń, legenda, mit, bajka, fraszka, wiersz, przysłowie, komiks 	<ul style="list-style-type: none"> – chronologia – narracja pierwszoosobowa i trzecioosobowa – środki stylistyczne: metafory, powtórzenia, rym, rytm, zdrobnienia, zgrubienia, neologizmy – tytuł, apostrofa, puenta – rodzaj literacki: epika, liryka, dramat – przypowieść, pamiętnik, komedia, dziennik – komizm: sytuacyjny, słowny, postaci – gatunki literatury popularnej – elementy dramatu: akt, scena, tekst główny, didaskalia, monolog, dialog – teatr jako widowisko: tworzywo teatru, – typy teatru, znaki teatralne, iluzja; film: kadr, ujęcie, scena, gatunki filmowe, rodzaje filmów, montaż, twórcy filmu, muzyka filmowa – malarstwo: kompozycja obrazu, kolorystyka, obraz realistyczny – nawiązania do tradycyjnych motywów literackich i kulturowych 	II.2.1 II.2.3 II.2.4 II.2.5 II.2.6 II.2.7 II.2.7 II.2.8 II.2.9 II.2.11 II.2.10	<ul style="list-style-type: none"> – środki stylistyczne: archaizmy, pytania retoryczne, – podtytuł, motto, punkt kulminacyjny – tragedia, ballada, hymn, powieść historyczna, dramat (gatunek) – tragizm – mieszanie gatunków – prasa: periodyk, gazeta, czasopismo, tygodnik, gazeta brukowa, dziennikarz, wywiad, artykuł; – radio: audycja, słuchowisko; – internet: język tekstów internetowych – plakat, afisz 	II.2.4 II.2.5 II.2.7 II.2.7 II.2.10 II.2.11	<ul style="list-style-type: none"> – nowela – malarstwo; obraz monumentalny, abstrakcja; – prasa: reportaż; telewizja: teleturniej, serial, reality show, talk-show, globalna wioska, popkultura, reklama, wideoklip; 	II.2.7 II.2.11
INTERPRETACJA	<ul style="list-style-type: none"> – znaczenie dosłowne i przenośne – objaśnienie morału bajki, sformułowanie przesłania baśni 	<ul style="list-style-type: none"> – interpretacja głosowa utworu – kontekst (biograficzny, historyczny) 	II.3.3 II.3.2				
WARTOŚCI I WARTOŚCIOWANIE	<ul style="list-style-type: none"> – wartości pozytywne i ich przeciwieństwa np. przyjaźń – wrogość, miłość – nienawiść 	<ul style="list-style-type: none"> – postawy związane z wartościami pozytywnymi i ich przeciwieństwami np., egoizm – altruizm – ponadczasowe zagadnienia egzystencjalne, np. solidarność 	II.4.1 II.4.2				

TWORZENIE WYPOWIEDZI							
	SZKOŁA PODSTAWOWA (klasy I-III i IV-VI)	GIMNAZJUM					
		klasa 1.	podstawa programowa	klasa 2.	podstawa programowa	klasa 3.	podstawa programowa
MÓWIENIE I PISANIE	<ul style="list-style-type: none"> – oficjalne i nieoficjalna sytuacja komunikacyjna – wypowiedź ustna: mimika, gestykulacja, postawa ciała – formy wypowiedzi pisemnej: <ul style="list-style-type: none"> – opowiadanie z dialogiem – pamiętnik – dziennik – list prywatny i oficjalny – proste sprawozdanie – opis postaci, przedmiotu, krajobrazu – ogłoszenie – zaproszenie – prosta notatka – kompozycja i układ graficzny, akapity – plan odtwórczy: ramowy i szczegółowy) – technika czytania głośnego (artykulacja, akcent, intonacja, tempo, pauza) – recytacja 	<ul style="list-style-type: none"> – notatka (np. mapa mentalna, streszczenie, tabela, wyliczenie, schemat) – monolog, dialog – formy wypowiedzi pisemnej: <ul style="list-style-type: none"> – opis sytuacji, przeżyć, przedmiotów, dzieł sztuki, sprawozdanie ze zdarzenia z życia – charakterystyka (postaci literackiej, filmowej, rzeczywistej) – urozmaicone kompozycyjnie i fabularnie opowiadanie – zasady organizacji tekstu zgodne z wymogami poznanych gatunków – redakcja tekstu napisanego ręcznie – dyskusja – etyka mowy w codziennej komunikacji – zasady etykiety językowej 	<ul style="list-style-type: none"> III.1.1 III.1.1 	<ul style="list-style-type: none"> – formy wypowiedzi pisemnej: <ul style="list-style-type: none"> – sprawozdanie z lektury, filmu, spektaklu – rozprawka – dedykacja – zasady organizacji tekstu zgodne z wymogami poznanych gatunków – redakcja tekstu napisanego na komputerze 	<ul style="list-style-type: none"> III.1.1 III.1.2 III.1.4 	<ul style="list-style-type: none"> – formy wypowiedzi pisemnej: <ul style="list-style-type: none"> – podanie – życiorys, CV – list motywacyjny – zasady organizacji tekstu zgodne z wymogami poznanych gatunków – etyka mowy w elektronicznych środkach komunikacji – wypowiedzi przekazywane drogą elektroniczną: SMS, e-mail, blog, post; <ul style="list-style-type: none"> język korespondencji internetowej, emotikony, pisownia internetowa 	<ul style="list-style-type: none"> III.1.1 III.1.2 III.1.6 i III.1.8

ŚWIADOMOŚĆ JEZYKOWA	<ul style="list-style-type: none"> - zdanie oznajmujące, pytające, rozkazujące - przekształcenia: <ul style="list-style-type: none"> - zdanie ↔ równoważnik - zd. poj. ↔ zd. złożone - formy gramatyczne (przypadki, liczby, osoby, czasy, rodzaje) - stopniowanie przymiotników i przysłówków - zasady ortograficzne związane z: <ul style="list-style-type: none"> - wymianą głosek w wyrazach pokrewnych - różnicą w wymowie i pisowni głosek - pisowni „nie” z rzeczownikami, przymiotnikami, czasownikami - pisownią nazw własnych i pospolitych - znaki interpunkcyjne: kropka, przecinek, pytajnik, cudzysłów, dwukropek, nawias, wykrzyknik 	<ul style="list-style-type: none"> - oficjalne i nieoficjalne odmiany polszczyzny - przekształcenia: <ul style="list-style-type: none"> - konstrukcja czynna ↔ bierna - formy osobowe czasownika ↔ imiesłowy (przymiotnikowe, przysłówkowe) - partykuła - wykrzyknik - poprawność fleksyjna: <ul style="list-style-type: none"> - czasowniki „kłopotliwe” (np. <i>iść, lubić, umieć, zostać, wziąć</i>) - osobliwe rzeczowniki (występujące tylko w liczbie poj. lub liczbie mn., odmieniające się tylko w liczbie mnogiej, rzeczowniki <i>oko</i> i <i>ucho</i>, nieodmienne, zakończone na <i>-um</i>) - liczebniki główne, porządkowe, zbiorowe, ułamkowe, nieokreślone - dłuższe i krótsze formy zaimków - poprawność ortograficzna: pisownia partykuł, pisownia „nie” z imiesłowami - poprawność interpunkcyjna: po liczebnikach porządkowych, w stosowaniu wykrzykników, w skrótach - norma językowa wzorcowa oraz użytkowa - synonimy i antonimy - stosowanie frazeologizmów 	<p>III.2.2</p> <p>III.2.7</p> <p>III.2.8</p> <p>III.2.9</p> <p>III.2.10</p> <p>III.2.1</p> <p>III.2.3</p> <p>III.2.4</p>	<ul style="list-style-type: none"> - związki składniowe - szyk wyrazów i zdań - przekształcenia: <ul style="list-style-type: none"> - części zd. poj. ↔ zdanie złożone - mowa niezależna → zależna - znaki interpunkcyjne: średnik - poprawność interpunkcyjna w zdaniach pojedynczych i złożonych - wołacz 	<p>III.2.10</p> <p>III.2.5</p> <p>III.2.7</p> <p>III.2.6</p> <p>III.2.6</p> <p>III.2.9</p>	<ul style="list-style-type: none"> - oficjalne i nieoficjalne odmiany polszczyzny 	<p>III.2.2</p>

klasa 1. MY						
lp.	teksty kultury i materiał ilustracyjny	najważniejsze zagadnienia	treści nauczania			odwołania do podstawy programowej ze szkoły podstawowej (klasy IV-VI)
			<i>odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji</i>	<i>analiza i interpretacja tekstów kultury</i>	<i>tworzenie wypowiedzi</i>	
1.	przykłady różnych tekstów kultury	kultura, tekst kultury	I.1.1	II.2.11		I.1.4, II.2.6i7i8, II.3.1, III.1.8
2.	fragm. różnych tekstów	test diagnozujący				sprawdzenie stopnia opanowania wiedzy i umiejętności ze szkoły podstawowej
3.	fragm. tekstu informacyjnego	różne formy notowania; stosowanie skrótów	I.1.1, I.1.2, I.1.3, I.2.1		III.1.4, III.2.5	I.1.1, I.1.6, I.1.7, III.1.1
4.	przykłady różnych komunikatów językowych i pozajęzykowych w sytuacjach codziennych	komunikacja werbalna i niewerbalna; intencje wypowiedzi	I.1.1, I.1.7		III.1.7	I.1.3, I.1.7, I.3.5, III.1.4
5.	<i>Biblia: opis stworzenia świata z Księgi Rodzaju fragm. mitologia grecka: narodziny świata; słownik poprawnej polszczyzny</i>	porównanie mitu o powstaniu świata z biblijną wizją stworzenia; funkcja zastosowania powtórzenia; frazeologizmy związane z mitologią i Biblią; formy gramatyczne czasownika; tryby czasownika; funkcja trybu rozkazującego; odmiana czasowników kłopotliwych;	I.1.1, I.1.2, I.1.3, I.3.8, I.2.3	II.1.2, II.2.1, II.2.4,	III.2.4, III.2.10	I.1.1, I.1.6, I.1.8, I.3.3, I.3.4, II.2.11, III.1.1, III.2.3, III.1.8
6.	rysunek satyryczny A.Młeczki, <i>Różnica pokoleń</i> P. Lekszycki, <i>sim city</i> teksty publicystyczne nt wszechobecnej w życiu technologii	człowiek współczesny a technologia komputerowa; cechy rzeczywistości wirtualnej; hipertekst; zagrożenia wynikające z elektronicznych środków komunikowania się; funkcja czasowników i zaimków w wierszu	I.1.1, I.1.2, I.1.4	II.1.1, II.1.2, II.2.2, II.2.4, II.2.5, II.2.6, II.2.10, II.3.1, II.4.2	III.1.6, III.1.5, III.1.8	I.1.1, I.1.4, I.1.6, I.1.7, III.1.8
7.	<i>Biblia: opis stworzenia człowieka z Księgi Rodzaju fragm. M. Twain, Pamiętniki Adama i Ewy fragm.</i>	biblijna historia Adama i Ewy a utwór Twaina; uniwersalne wzorce ukazane w Biblii; typowe cechy kobiety i mężczyzny; pamiętnik;	I.1.1, I.1.2	II.1.1, II.2.2, II.2.1, II.2.10, II.3.1, II.4.2	III.1.5, III.2.11	I.1.1, I.1.2, II.3.1, II.1.2, II.3.1, III.1.8

8.	fragm. wypowiedzi z użyciem strony czynnej i biernej	strony czasownika	I.3.8		III.2.7, III.2.10	I.3.3, III.2.3
9.	K. I. Gałczyński, <i>Żarłoczna Ewa</i>	humor, parodia; tekst główny a didaskalia; opis sytuacji	I.3.8	II.1.2, II.2.5, II.2.6, II.2.9, II.2.10, II.3.1,	III.1.1, III.1.2, III.2.3, III.1.4, III.2.10, III.2.11	I.1.1, I.1.3, I.3.4, II.3.1, III.1.5, III.1.6, III.2.3, III.2.5, III.2.6
10.	J. Iwaszkiewicz, <i>Jesień</i>	imiesłowy	I.3.8	II.1.2, II.3.1,	III.2.7, III.2.10	I.1.1, I.3.3, I.3.4, III.1.1
11.	Małgorzata Musierowicz, <i>Kwiat kalafiora</i> S. Sojka, <i>Tolerancja</i> Biblia: <i>przypowieść o miłosiernym samarytaninie</i>	epika; odmiany literatury popularnej; współczesna powieść obyczajowa; świat przedstawiony; narracja; samarytanin; opis sytuacji, poprawne stosowanie czasowników i zaimków	I.1.1, I.1.2, I.1.4, I.1.7, I.2.1	II.1.1, II.1.2, II.2.1, II.2.2, II.2.3, II.2.5, II.2.6, II.2.7, II.2.8, II.2.10, II.2.11, II.3.1, II.4.1, II.4.2, II.4.3	III.1.1, III.2.11, III.1.5, III.2.3, III.2.4, III.2.10	I.1.1, I.1.2, I.1.3, I.1.9, II.1.2., II.2.1, II.2.8, II.3.1, II.4, III.1.6, III.1.8, III.2.3, III.2.4, III.2.5, III.2.6
12.	W. Szymborska, <i>Muzeum słownik poprawnej polszczyzny</i>	poprawne formy osobliwych rzeczowników	I.3.7, I.2.3	II.1.2, II.2.4, II.		I.3.3, I.3.4, II.2.4, II.3.1
13.	wypowiedź Jana Miodka pt. „Nazwiska należy odmieniać” (YOU TUBE)	odmiana nazwisk; poprawne stosowanie nazwisk np. w zaproszeniu, gratulacjach;	I.1.7		III.2.10	I.1.5, I.3.3, I.3.4, III.1.8, III.2.3
14.	* Jan Kochanowski, wybrane fraszki: <i>Do gór i lasów</i> fragm. biografii Jana Kochanowskiego (np. J. Porazińska, <i>Kto mi dał skrzydła</i>)	najważniejsze fakty z biografii Jana Kochanowskiego; carpe diem	I.1.1, I.1.2, I.1.4, I.1.11	II.1.1, II.1.2, II.2.2, II.2.4, II.2.5, II.2.6, II.3.1, II.3.2,		I.1.1, I.1.2, I.1.3, I.1.6, II.2.4, II.2.11, II.3.3
15.	* Jan Kochanowski, wybrane fraszki: <i>O żywocie ludzkim, Na nabożną, Na młodość, Na starość</i> utwory współczesnych fraszkopisarzy (np. J. Sztaudyngera, J. Twardowskiego, S.J. Leca)	współcześni fraszkopisarze; żartobliwy charakter fraszek; funkcja wyrazów wieloznacznych, homonimów;	I.2.1, I.2.2, I.3.2	II.1.1, II.2.2, II.2.4, II.2.5, II.2.6, II.3.1, II.3.3	III.2.11	II.2.4, II.2.11, II.3.3, III.1.8
16.	Z. Herbert, <i>Prawa i obowiązki</i> P. Bruegel, <i>Pejzaż z upadkiem Ikara</i>	mit o Ikarze; charakterystyka bohaterów; motywy postępowania; odniesienia mitu o Dedalu i Ikarze do współczesności; zdobywca a		II.1.1, II.1.2, II.2.1, II.2.4, II.2.5, II.2.6, II.2.10, II.2.10, II.3.1, II.4.1, II.4.2, II.4.3	III.1.1, III.1.2, III.1.5, III.2.11,	II.2.5, II.2.10, II.3.1, II.2.4, III.1.8

		marzyciel; funkcja przysłówków <i>teraz – dawniej</i> ; opis dzieła sztuki				
17.	<i>Stowarzyszenie Umarłych Poetów</i> , reż. P. Weir wybrane mity greckie: <i>Ikar</i> J. Lisiecki, <i>Film i sztuki tradycyjne</i> fragm.	świat przedstawiony filmu; aforyzm; autorytet a idol; prawda a kłamstwo; skutki mówienia nieprawdy; motyw Ikara w filmie; twórcy filmu, język filmu, muzyka filmowa; opis przeżyć, funkcja wykrzyknika	I.1.1, I.1.6, I.1.5, I.1.7, I.2.1	II.1.1, II.1.2, II.2.10, II.2.11, II.3.1, II.4.1, II.4.2, II.4.3	III.2.1, III.1.2, III.1.3, III.1.4, III.1.5, III.1.6, III.2.3, III.2.4, III.2.9, III.2.10, III.2.11	I.1.9, I.3.5, II.1.2, II.2.2, II.2.7, II.2.9, II.2.10, II.4, III.1.6, III.2.3, III.2.5, III.2.6
18.	ks. J. Twardowski, <i>Elementarz księdza Twardowskiego...</i> fragm.	narracja pierwszoosobowa; optymista- pesymista; teza, argument;	I.1.1, I.1.2, I.1.9	II.1.2, II.2.3, II.3.1, II.4.2, II.4.3	III.2.11	I.1.1, I.1.2, I.1.3, I.1.7, II.2.2,
19.	wybrane przez uczniów teksty liryczne	etapy pracy nad tekstem przeznaczonym do recytacji z pamięci; ćwiczenia		II.3.3		III.1.9, III.1.10
20.	K. Wierzyński, <i>Match footballowy</i> teksty informacyjne nt idei kalos kagathos oraz zasady fair play	idea kalos kagathos dzisiaj; zasady fair play w życiu	I.1.2, I.1.2, I.1.4, I.1.9	II.1.1, II.2.2, II.2.2, II.2.4, II.2.6, II.3.1, II.4.1, II.4.2, II.4.3	III.2.11	I.1.4, I.1.6, II.1.2, II.2.4, II.2.5, II.3.1, III.1.8
21.	teksty użytkowe, w których pojawiają się różne formy liczebników	poprawne stosowanie liczebników zbiorowych, ułamkowych, wielowyrzowych;			III.2.10	I.3.3, III.2.3
22.	Homer, <i>Odyseja</i> fragm.: przepowiednia Tejrezjasza K. Kawafis, <i>Itaka</i>	motyw podróży, wędrowca; nasza odyseja; homo viator; znaczenie celu w życiu	I.1.1, I.2.1	II.1.2, II.2.2, II.2.3, II.2.5, II.2.6, II.2.10, II.3.1, II.4.1, II.4.2, II.4.3	III.1.5, III.2.11	I.1.1, I.1.2, I.1.3, II.2.2, II.2.11, II.3.1, III.1.8
23.	wybrany utwór fantasy: <i>J.R.R. Tolkien, Władca pierścieni. Wyprawa</i>	literatura fantastyczna; świat przedstawiony; być w drodze; motywy postępowania; charakterystyka postaci, charakteryzująco-oceniająca funkcja przymiotnika	I.1.1, I.1.2, I.1.7, I.1.11, I.2.1	II.1.1, II.1.2, II.2.1, II.2.2, II.2.3, II.2.5, II.2.6, II.2.7, II.2.8, II.2.10, II.3.1, II.4.1, II.4.2, II.4.3	III.1.1, III.1.2, III.1.4, III.1.5, III.2.3, III.2.4, III.2.10, III.2.11	I.1.1, I.1.2, I.1.3, I.2, II.2.3, II.2.11, II.3.1, II.4, III.1.5, III.1.6, III.1.8, III.2.5, III.2.6
24.	J. Miodek, <i>Tworzenie słów w: Ojczyzna polszczyzna dla uczniów</i> A. Słonimski, J. Tuwim, <i>Futurosiol</i>	wyraz podstawowy i pochodny, temat słowotwórczy i formant: przedrostek, przyrostek, wrostek, zerowy; neologizmy	I.1.1, I.1.2, I.3.3, I.3.9	II.2.1, II.2.4, II.2.6		I.3.3

25.	A. Czechow, <i>Zły chłopiec</i>	opowiadanie urozmaicone kompozycyjnie i fabularnie; rodzaje narracji; poprawność fleksyjna		II.1.1, II.1.2, II.2.1, II.2.2, II.2.3, II.2.5, II.2.6, II.2.8	III.1.1, III.1.2, III.1.4, III.1.5, III.2.3, III.2.10	II.1.1, I.1.10, II.2.9, II.2.10, II.2.11, II.3.1, III.1.5, III.2.5, III.2.6
26.	Cz. Miłosz, <i>Ale książki</i> I. Bodnar, <i>Puszka Pandory XX wieku (Przekrój 1996 nr 37 s.13-14) fragm.</i> Umberto Eco, <i>Nowe środki masowego przekazu a przyszłość książki (1996) fragm.</i>	książka jako symbol kultury europejskiej; przypis; preferencje czytelnicze; galaktyka Gutenberga;	I.1.1, I.1.2, I.1.3, I.1.4, I.1.9, I.1.11	II.1.1, II.1.2, II.2.4, II.2.5, II.2.6, II.2.10, II.3.1, II.3.2, II.4.1, II.4.2, II.4.3	II.1.5, III.2.11	I.1.1, I.1.2, I.1.3, I.1.4, I.1.7, II.1.2, II.3.1, III.1.8
27.	Agaty Christie, <i>Dwanaście prac Herkulesa</i> lub inny tytuł zaproponowany przez uczniów	literatura popularna; powieść detektywistyczna; świat przedstawiony;	I.1.7	II.1.1, II.1.2, II.2.1, II.2.2, II.2.3, II.2.6, II.2.8, II.3.1, II.4.1	III.2.11	I.1.1, I.1.2, I.1.3, II.2.3, II.2.9, II.2.10, II.2.11, II.3.1,
28.	W. Szymborska, <i>Wrażenia z teatru</i> spektakl teatralny dla młodzieży (wg dostępnego repertuaru)	projekt: czy mecz piłki nożnej można nazwać teatrem?; widowiska; wyznaczniki widowiska teatralnego; rodzaje teatru; iluzja; znaki teatralne; życie jako teatr	I.1.1, I.1.2, I.2.1, I.2.2	II.1.1, II.1.2, II.2.4, II.2.5, II.2.10, II.3.1, II.4.3	III.2.5, III.1.8, III.2.11	I.1.1, I.1.6, I.2, I.3.5, II.2.4, II.2.5, II.2.6, II.3.1, III.1.8
29.	Molier, <i>Skąpiec</i>	dramat (rodzaj literacki); budowa tekstu dramatycznego; komedia, komizm, intryga; kłamstwo i manipulacja;	I.1.2, I.1.5, I.1.7, I.1.8, I.3.2	II.1.1, II.1.2, II.2.1, II.2.5, II.2.6, II.2.7, II.2.9, II.3.1, II.4.1, II.4.2, II.4.3	III.1.5, III.1.6, III.2.3, III.2.11	I.1.1, I.1.9, II.2.9, II.2.10, II.4, III.1.8
30.	M. Kamiński, <i>Moje bieguny. Dziennik z wypraw 1990-1998, fragm.</i>	dziennik; zdobywcy i marzyciele; sprawozdanie ze zdarzenia z życia	I.1.2, I.1.4, I.2.1	II.2.1, II.2.5, II.2.7, II.2.11, II.4.3	III.1.1, III.1.2, III.1.4, III.1.5, III.1.3, III.1.10, III.1.11	I.1.1, I.1.3, II.2.2, II.2.10, III.1.5, III.1.6, III.2.5, III.2.6
31.	wybrana przez uczniów powieść przygodowa	powieść przygodowa; świat przedstawiony;	I.2.2	II.1.1, II.1.2, II.2.1, II.2.2, II.2.3, II.2.5, II.2.6, II.2.7, II.2.8, II.2.10, II.3.1, II.4.1, II.4.2	III.1.1, III.1.5, III.2.11	I.1.1, I.1.3, II.1.2, II.2.11, II.3.1, II.4, III.1.5, III.1.8, III.2.5, III.2.6

klasa 2.						
WOBEC WARTOŚCI I AUTORYTETÓW						
l.p.	teksty kultury i materiał ilustracyjny	najważniejsze zagadnienia	treści nauczania			odwołania do podstawy programowej ze szkoły podstawowej (klasy IV-VI)
			odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji	analiza i interpretacja tekstów kultury	tworzenie wypowiedzi	
1.	Roman Brandstaetter, <i>Biblio, ojczyzno moja</i>	liryka; funkcja personifikacji, apostrofy; znaczenie Biblii w życiu podmiotu lirycznego	I.1.1, I.1.2, I.1.7	II.1.1, II.1.2, II.1.2, II.2.4, II.2.5, II.2.6, II.3.1, II.4.1, II.4.2, II.4.3	III.1.5, III.2.11	I.1.1, I.1.3, I.1.4, II.1.2, II.2.1, II.2.4, II.2.5, III.1.1, III.1.8
2.	Biblia: hymn św. Pawła o miłości	hymn; moralność Biblii, czynniki rytmiczności w tekście lirycznym; funkcja trybu przypuszczającego i 1 os. l.p.	I.1.2, I.1.7, I.3.8	II.1.1, II.1.2, II.2.2, II.1.4, II.2.5, II.2.6, II.2.7, II.3.1, II.3.3, II.4.1, II.4.2	III.1.5, III.2.11	I.1.1, II.1.2, II.2.5, II.3.1, III.1.10
3.	mit grecki: <i>Orfeusz i Eurydyka</i> Nicolas Poussin, <i>Krajobraz z Orfeuszem i Eurydyką</i>	streszczenie jednowątkowego utworu; funkcja równoważnika, zdania pojedynczego; podmiot, zdanie bezpodmiotowe; symboliczne znaczenie gestu <i>ogłądać się</i> ; ocena postępowania bohaterów; zdarzenia związane z motywami miłości, sztuki, śmierci i cierpienia;	I.1.2, I.1.11, I.3.6	II.1.1, II.1.2, II.2.1, II.2.3, II.2.6, II.3.1, II.4.1, II.4.2, II.2.11, II.4.3	III.1.5, III.2.5, III.2.10, III.2.11	I.1.1, I.2.3, I.1.7, I.3.1, I.3.2, II.2.3, II.2.9, II.2.10, II.2.11, II.3.1, III.1.1, III.1.7, III.2.2, III.2.5, III.2.6
4.	<i>plakaty teatralne A. Pągowskiego (1985) i R. Szaybo (1981) do sztuki „Romeo i Julia”</i>	plakat, afisz; artysta plastyk; opis, funkcja przydawki	I.1.1, I.3.5	II.1.1, II.2.10, II.2.11, II.3.1, II.4.2	III.1.1, III.1.2, III.1.4, III.1.5, III.2.3, III.2.5, III.2.11	I.1.1, I.3.1, II.2.11, II.3.1, III.1.5, III.1.6
5.	William Szekspir, <i>Romeo i Julia</i>	pisownia nazwisk obcych, spolszczenia; tragedia, tragizm; świat przedstawiony dramatu; funkcja monologu; wypowiedź o charakterze emocjonalnym; zachowanie i język źródłem informacji o osobie; wulgaryzmy i eufemizmy; fakty i opinie; wartości ważne w życiu bohaterów; ocena postępowania; miłość kochanków z Werony patetyczna czy trywialna	I.1.3, I.1.4, I.1.6, I.1.7, I.1.11, I.2.1, I.3.3	II.1.1, II.1.2, II.2.1, II.2.4, II.2.5, II.2.6, II.2.7, II.2.9, II.2.10, II.3.1, II.4.1, II.4.2, II.4.3	III.1.1, III.1.5, III.1.6, III.2.1, III.2.3, III.2.5, III.2.9, III.2.11	I.1.1, I.3.5, II.1.2, II.2.2, II.2.4, II.2.9, II.2.10, II.3.1, III.1.1, III.1.4, III.1.7, II.1.8

6.	A. Osiecka, <i>Kochankowie z Kamiennej</i> (np. w wykonaniu Kory)	mit Romea i Julii; opis sytuacji, typy i funkcje dopełnienia i okolicznika	I.1.7, I.3.5	II.1.1, II.1.2, II.2.2, II.2.4, II.2.6, II.2.10, II.2.11, II.3.1, II.4.2, II.4.3	III.1.1, III.1.2, III.1.4, III.2.11	I.1.4, I.1.7, I.2.1, II.2.1, II.3.1, II.4, III.1.5, III.1.6, III.1.8
7.	wybrana powieść współczesna z literatury polskiej: Kinga Dunin, <i>Tabu</i> lub inna propozycja uczniów	powieść współczesna; świat przedstawiony; sprawozdanie z lektury; typy zdań złożonych współrzędnie i ich funkcja; poprawność interpunkcyjna w zdaniach złożonych współrzędnie	I.1.2, I.1.7, I.2.1, I.2.2, I.3.6	II.1.1, II.1.2, II.2.1, II.2.2, II.2.3, II.2.5, II.2.6, II.2.7, II.2.8, II.2.10, II.3.1, II.4.1, II.4.2, II.4.3	III.1.1, III.1.2, III.1.3, III.1.4, III.1.5, III.2.5, III.2.11	I.1.1, I.1.2, I.1.3, I.3.2, II.1.2, II.2.1, II.2.2, II.2.9, II.2.10, II.2.11, II.3.1, II.4, III.1.5, III.1.6, III.2.5, III.2.6
8.	Maria Pawlikowska-Jasnorzewska, wybrany utwór: <i>wiersze z cyklu Pocałunki</i>	środki stylistyczne;		II.1.1, II.1.2, II.2.2, II.2.4, II.2.6, II.3.1, II.4.2		II.1.1, II.1.2, II.2.4, II.2.5, II.3.1, II.2
9.	Homer, <i>Iliada: Pożegnanie z Andromachą, Pojedynek Hektora i Achilleśa</i>	argument w wypowiedzi bohaterów; hierarchia wartości; cytaty; funkcja wołacza w wypowiedzi; heros	I.1.1, I.1.2, I.1.3, I.1.7, I.1.9, I.1.11	II.1.2, II.2.4, II.2.6, II.3.1, II.4.2, II.4.3,	III.2.9, III.2.11	I.1.1, I.1.2, I.1.3, I.1.6, II.2.4, II.2.10, II.3.1, II.4, III.1.1, III.1.8
10.	wybrane mity greckie: <i>Prometeusz</i>	altruizm, tragizm, heroizm, bezkompromisowość Prometeusza; ocena postępowania bohatera	I.1.2, I.1.4, I.1.9	II.2.1, II.2.3, II.2.6, II.3.1, II.4.2, II.4.3	III.1.5, III.2.11	I.1.1, I.1.6, II.1.2, II.2.10, II.2.11, II.3.1, III.1.1, III.1.8
11.	<i>Pieśń o Rolandzie</i> fragm.	topos bohaterskiej śmierci; patos; wzorzec osobowy rycerza	I.1.2, I.1.4, I.1.11	II.1.2, II.2.1, II.1.2, II.2.6, II.3.1, II.3.2, II.4.2, II.4.3	III.1.5, III.2.11	I.1.1, I.1.3, I.1.7, II.2.10, II.3.1, III.1.1, III.1.8
12.	Zestaw materiałów: biografia Henryka Sienkiewicza, autokarykatura Sienkiewicza podpisana „Litwos”, mapa podróży Sienkiewicza, fotografia z XIX wieku przedstawiająca ludzi czytających gazety; medal Nagrody Nobla; fotografia przedstawiająca dworek w Oblęgorku	fakty z biografii Henryka Sienkiewicza	I.1.1, I.1.3, I.1.4, I.2.1			I.1.1, I.1.4, I.1.6, I.1.7, II.2.1
13.	* Henryk Sienkiewicz, <i>Krzyżacy</i>	powieść historyczna; powieść historyczna a podręcznik do historii; archaizm; etos rycerski; charakterystyka; świat przedstawiony;	I.1.2, I.1.7, I.2.1, I.3.3	II.1.1, II.2.1, II.2.3, II.2.3, II.2.6, II.2.7, II.3.1, II.3.2, II.4.1, II.4.2, II.4.3	III.1.5, III.2.11	I.1.1, I.1.3, I.2, II.1.1, II.2.2, II.2.9, II.2.10, II.2.11, III.1.8

14.	Krzyżacy, reż. A.Ford fragm.(bitwa pod Grunwaldem) J. Matejko, <i>Bitwa pod Grunwaldem</i> S.Wyspiański, <i>Bitwa pod Grunwaldem Jana Matejki</i>	środki ekspresji typowe dla literatury, filmu i malarstwa; patos	I.1.1	II.1.1, II.2.10, II.2.11, II.3.1, II.3.2	III.1.5	II.2.1, II.3.1, III.1.3, III.1.8
15.	Stanisław Lem, <i>Trzej elektrycyzerze</i>	świat przedstawiony; elementy historii rycerskiej, baśni, sf, przypowieści, mitu; neologizmy	I.1.2, I.1.5, I.1.7; I.3.3	II.1.1, II.1.2, II.2.1, II.2.3, II.2.4, II.2.5, II.2.6, II.2.10, II.3.1, II.3.2, II.4.2, II.4.3	III.1.5, III.2.11	I.1.1, I.1.2, I.1.7, I.1.8, II.1.1, II.2.1, II.2.2, II.2.9, II.2.10, II.3.1
16.	artykuł nt współczesnej inscenizacji bitwy pod Grunwaldem, komiks: <i>Spider-man</i> fragm. savoir-vivre dla nastolatków nt zachowania się chłopców wobec dziewcząt	teza, hipoteza, argument; etos rycerski dzisiaj; frazeologia związana kulturą rycerską; rozprawka, typy i funkcja zdań podrzędnych; średnik	I.1.1, I.1.2, I.1.4, I.1.5, I.1.9, I.2.1, I.3.6	II.2.10, II.3.1, II.3.2, II.4.2, II.4.3	III.1.1, III.1.2, III.1.4, III.1.5, III.2.5, III.2.6, III.2.11	I.1.1, I.1.4, I.1.6, I.1.7, I.1.10, III.1.2, III.1.6, III.1.8, III.2.5, III.2.6
17.	<i>Kwiatki świętego Franciszka, wybrana opowieść (np. o nawróceniu wilka)</i>	legenda; postawa franciszkańska; wilk jako alegoria; przypowieść; pokora jako wartość	I.1.2, I.1.7	II.1.2, II.1.3, II.2.4, II.2.6, II.3.1, II.3.2, II.4.2, II.4.3	III.1.5, III.2.11	I.1.1, I.1.2, I.1.7, II.2.10, II.2.11, II.3.1, III.1.8
18.	* Jan Kochanowski, <i>Treny</i> (V, VII, VIII)	geneza; kontrast; funkcja apostrofy, zdobnień i innych środków stylistycznych; opis uczuć; miłość i cierpienie	I.1.2, I.1.6, I.1.7, I.1.11, I.2.1	II.1.1, II.1.2, II.2.2, II.2.4, II.2.5, II.2.6, II.3.1, II.3.2, II.4.1, II.4.2, II.4.3	III.1.1, III.1.5, III.2.3, III.2.5, III.2.9, III.2.11	I.1.1, I.1.2, I.1.3, II.2.4, II.2.5, II.3.1, III.1.5
19.	W. Broniewski, <i>wiersz z tomu Anka: Obietnica</i> słownik terminów literackich	tren	I.1.2, I.2.1, I.2.3	II.1.1, II.1.2, II.2.2, II.2.4, II.2.5, II.2.6, II.2.10, II.3.1, II.3.2, II.4.1, II.4.2, II.4.3	III.1.5, III.2.11	I.1.1, I.1.2, I.2, II.2.4, II.2.5, II.3.1, II.4
20.	ks. J. Twardowski, <i>Kiedy mówisz, Zdjęcie z krzyża</i>	postawy wobec cierpienia; nadzieja; motywy biblijne	I.1.2, I.1.6, I.1.7	II.1.1, II.1.2, II.2.2, II.2.4, II.2.6, II.2.10, II.3.1, II.4.1, II.4.2, II.4.3	III.1.5, III.2.11	I.1.1, I.1.3, II.1.1, II.2.4, II.2.5, II.2.11, II.3.1, II.4
21.	Z. Herbert, <i>Pan Cogito czyta gazetę</i> teksty publicystyczne nt prasy np. M. Jędrzychowska, <i>O gazetach oraz ich czytaniu</i> fragm. w: <i>Lektura i kultura</i> wybór prasy	prasa, prasowe gatunki publicystyczne; tytuł, podtytuł; ironia; składnia w tytułach gazet;	I.1.1, I.3.2, I.1.4, I.1.7, I.1.10, I.3.6	II.1.1, II.1.2, II.2.22, II.2.4, II.2.5, II.2.6, II.3.1, II.3.2, II.4.1, II.4.2, II.4.3	III.1.5, III.2.7, III.2.11	I.1.1, I.1.4, I.1.6, I.1.7, I.1.9, I.2.2, II.1.2, II.2.4, II.2.5, II.3.1, III.2.1, III.2.2

22.	teksty reklamowe	perswazja; manipulacja; językowe środki manipulacji i perswazji	I.1.1, I.1.4, I.1.4, I.1.6, I.1.7, I.1.8, I.3.3, I.3.6, I.3.9	II.2.10, II.2.11	III.1.5, III.1.6, III.2.5, III.2.5, III.2.8, III.2.10	I.1.4, I.1.7, I.1.9, I.2, I.3.2, I.3.4, I.3.4, III.2.1, III.2.2, III.2.4
23.	Adam Mickiewicz, ballada <i>Lilie</i>	ballada; morał; sensacja; wierzenia ludowe; motyw winy i kary	I.1.2, I.1.6, I.1.7, I.1.8	II.1.1, II.1.2, II.2.1, II.2.5, II.2.6, II.2.7, II.2.10, II.3.1, II.3.2, II.4.1, II.4.2, II.4.3	III.1.5, III.2.11	I.1.1, I.1.2, I.1.3, I.1.7, I.1.9, II.1.3, II.2.3, II.2.10, II.4, III.1.3, III.1.8
24.	Adam Mickiewicz, * <i>Dziady cz.II</i> <i>Dziady</i> , reż. K. Swinarskiego fragm.	dramat; motto; geneza; świat przedstawiony; miłość, współczucie i cierpienie w życiu człowieka; mowa zależna i niezależna; teatralne a literackie sposoby budowania nastroju	I.1.2, I.1.3, I.1.6, I.1.7, I.1.11, I.2.6	II.1.1, II.1.2, II.2.1, II.2.5, II.2.6, II.2.7, II.2.10, II.2.11, II.3.1, II.2.2, II.4.1, II.4.2, II.4.3	III.2.7, III.2.11	I.1.1, I.1.2, I.1.3, I.1.6, I.1.7, II.1.2, II.2.2, II.2.6, II.2.9, II.2.10, II.3.1, II.4
25.	*Krasicki, wybrane bajki	bajka, morał;	I.1.2, I.1.6, I.1.7, I.2.1	II.2.1, II.1.2, II.2.2, II.2.4, II.2.5, II.2.6, II.2.10, II.3.1, II.4.1, II.4.2, II.4.3	III.1.5, III.2.11	I.1.1, I.1.3, II.2.5, II.2.11, II.3.1, II.3.2, II.4, III.1.8
26.	Antonie de Saint Exupery, <i>Mały Książę</i>	mieszanie gatunków; świat przedstawiony; list; dedykacja; aforyzm; topos homo viator; wartości dorosłych a wartości dzieci; zniewolenie; dojrzeć do miłości i przyjaźni; postawa filozoficzna	I.1.2, I.1.7, I.1.8, I.2.1, I.2.3	II.1.1, II.1.2, II.2.1, II.2.3, II.2.5, II.2.6, II.2.7, II.2.10, II.2.1, II.2.2, II.4.1, II.4.2, II.4.3	III.1.1, III.1.2, III.1.4, III.1.5, III.2.3, III.2.5, III.2.7, III.2.10, III.2.11	I.1.1, I.1.3, I.1.7, II.1.2, II.2.2, II.2.3, II.2.9, II.2.10, II.2.11, II.3.1, II.4, III.1.2, III.1.5, III.1.6, III.1.5, III.1.6
27.	Z. Dormanowska, <i>Szyf mity greckie: Szyf</i>	praca; Szyf	I.1.2	II.1.1, II.1.2, II.2.2, II.2.4, II.2.6, II.2.10, II.3.1, II.3.2, II.4.1, II.4.2, II.4.3	III.1.5, III.2.11	I.1.1, I.1.2, I.1.3, I.1.7, II.1.2, II.2.4, II.2.5, II.2.11, II.3.1, II.4
28.	W.Szyborska, <i>Utopia</i>	utopia; wolność	I.1.2, I.3.2, I.1.7, I.2.3	II.1.1, II.1.2, II.2.2, II.2.4, II.2.6, II.2.10, II.3.1, II.4.1, II.4.2, II.4.3	III.1.5, III.2.11	I.1.3, I.1.7, II.1.1, II.1.2, II.2.4, II.2.5, II.3.1, II.4

klasa 3. JAK BYĆ?						
l.p.	teksty kultury i materiał ilustracyjny	najważniejsze zagadnienia	treści nauczania			odwołania do podstawy programowej ze szkoły podstawowej (klasy IV-VI)
			odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji	analiza i interpretacja tekstów kultury	tworzenie wypowiedzi	
1.	W.Szekspir, <i>Hamlet</i> : monolog Hamleta fragm. rysunek prasowy M. Raczkowskiego (Rzeczpospolita z 19.12.2000)	jak być, by obronić swe człowieczeństwo?	I.1.1, I.2.1	II.1.1, II.1.2, II.2.10, II.2.11, II.3.1, II.2.2, II.4.1, II.4.2, II.4.3	III.1.5, III.2.11	I.1.2, I.1.4, I.1.7, I.3.5, II.1.2, II.3.1, II.4
2.	K. Iłakowiczówna, <i>Kain i Abel</i>	liryka; funkcja epitetów, czasu przeszłego i teraźniejszego; motywy postępowania bohaterów; motyw biblijny; dobro i zło; znaczenie związku frazeologicznego <i>piętno kainowe</i>	I.1.2, I.2.1, I.3.2, I.3.8	II.1.1, II.1.2, II.2.4, II.2.5, II.2.6, II.3.1, II.4.1, II.4.3	III.2.11	I.1.1, I.1.3, II.1.2, II.2.4, II.2.5, II.2.11, II.3.1, II.4, III.1.8
3.	Biblia: przypowieść ewangeliczna: <i>o synu marnotrawnym</i>	przypowieść, alegoria, symbol; życie to ciągle wybory; motywy postępowania; syn marnotrawny	I.1.2, I.1.7, I.2.3	II.1.2, II.2.1, II.2.6, II.2.7, II.3.1, II.4.1, II.4.2, II.4.3	III.1.5, III.2.11	I.1.1, I.1.2, I.1.3, II.1.2, II.2.9, II.2.10, II.3.1, II.3.2, II.4
4.	Rembrandt, <i>Powrót syna marnotrawnego</i>	opis dzieła sztuki	I.1.1	II.1.1, II.1.2, II.2.10, II.2.11, II.3.1	III.1.1, III.1.2, III.1.4, III.2.3, III.2.5, III.2.6, III.2.11	II.1.2, II.2.1, II.3.1, III.1.5, III.1.6, III.2.5, III.2.6
5.	Bolesław Prus, <i>Z legend dawnego Egiptu</i>	nowela; świat przedstawiony; punkt kulminacyjny; puenta; sentencja; motywy postępowania; funkcja czasu teraźniejszego i przeszłego; mądrość; przeznaczenie	I.1.2, I.1.4, I.1.7	II.1.1, II.1.2, II.2.1, II.2.3, II.2.5, II.2.6, II.2.7, II.3.1, II.4.1, II.4.2, II.4.3	III.1.5, III.2.11	I.1.1, I.1.2, I.1.3, I.3.3, I.3.4, II.2.9, II.2.10, II.3.1, II.4, III.1.1
6.	Juliusz Słowacki, <i>Balladyna</i>	tragedia; świat przedstawiony; życie-teatr; baśniowość; ludowość; sprawa narodowa; wartości cenione przez bohaterów; prawdy o naturze ludzkiej; sukces-zwycięstwo; magia władzy; konsekwencje decyzji; zbrodnia i kara; charakterystyka	I.1.2, I.1.6, I.1.7, I.1.8, I.1.11, I.2.1, I.2.3	II.1.1, II.1.2, II.2.1, II.2.5, II.2.6, II.2.7, II.2.9, II.2.10, II.2.11, II.3.1, II.3.2, II.4.1, II.4.2, II.4.3	III.1.1, III.1.2, III.1.4, III.1.5, III.2.3, III.2.5, III.2.6, III.2.11	I.1.1, I.1.2, I.1.3, I.1.6, I.1.7, II.1.2, II.2.3, II.2.9, II.2.10, II.3.1, II.4, III.1.1, III.1.5, III.1.8

7.	plakaty teatralne A. Pągowskiego (1987) i J. Lenicy (1994) do spektaklu „Balladyna”	plakat teatralny; symbol i metafora	I.1.1	II.1.1, II.1.2, II.2.10, II.2.11, II.3.1, II.3.2	III.1.1, III.1.5, III.2.3, III.2.11	I.1.7, II.2.1, II.3.1, II.4, III.1.5, III.1.8
8.	K. Przerwa-Tetmajer, <i>Śpiący rycerze</i> fragm. S. Wasylewski, <i>Na końcu języka</i> fragm. M. Kucala, <i>Twoja mowa cię zdradza. Regionalizmy i dialektyzmy języka polskiego</i> fragm. słownik poprawnej polszczyzny	oficjalne i nieoficjalne odmiany polszczyzny; wyrazy gwarowe	I.1.1, I.1.2, I.2.3, I.3.3, I.2.4		III.2.1, III.2.2, III.2.11	I.1.1, I.1.6, III.2.5
9.	Aleksander Fredro, * <i>Zemsta</i> <i>Zemsta</i> , reż. A. Wajda	komedya, komizm; adaptacja filmowa; indywidualizacja języka; zgoda – niezgoda, współczesne mury; opis sytuacji	I.1.2, I.1.4, I.1.6, I.1.7, I.1.8, I.1.11, I.2.1, I.3.2, I.3.3	II.1.1, II.1.2, II.2.1, II.2.4, II.2.5, II.2.6, II.2.7, II.2.9, II.2.10, II.2.11, II.3.1, II.3.2, II.4.1, II.4.2, II.4.3	III.1.1, III.1.2, III.1.4, III.1.5, III.2.3, III.2.5, III.2.6, III.2.11	I.1.1, I.1.2, I.1.6, II.1.2, II.2.7, II.2.9, II.2.10, II.3.1, II.4, III.1.1, III.1.5, III.2.5, III.2.6
10.	J. Kaczmarski, <i>Mury</i>	wolność do i od; symbol	I.1.1, I.1.2, I.1.6, I.1.7, I.2.1, I.3.2	II.2.1, II.2.2, II.2.2, II.2.4, II.2.10, II.2.11, II.3.1, II.3.2, II.4.1, II.4.2, II.4.3	III.1.5, III.2.11	I.1.4, II.3.1, II.4, III.1.3
11.	George Orwell, <i>Folwark zwierzęcy</i>	mieszanie gatunków; alegoria; demokracja-totalitaryzm; władza; manipulacja, agresja w wypowiedzi	I.1.2, I.1.5, I.1.6, I.1.7, I.1.8, I.2.1, I.3.3	II.1.1, II.1.2, II.2.1, II.2.3, II.2.5, II.2.6, II.2.7, II.2.8, II.2.10, II.3.1, II.3.2, II.4.1, II.4.2, II.4.3	III.1.5, III.2.8, III.2.11	I.1.1, I.1.2, I.1.3, I.1.7, I.3.5, II.2.9, II.2.10, II.2.11, II.3.1, II.4
12.	Adam Mickiewicz, * <i>Reduta Ordona</i>	człowiek-legenda; podtytuł; romantyczny model polskiego patriotyzmu	I.1.2, I.1.4, I.1.5, I.1.7, I.2.1, I.3.3	II.1.1, II.1.2, II.2.1, II.2.2, II.2.4, II.2.5, II.2.6, II.2.10, II.3.1, II.3.2, II.4.1, II.4.2, II.4.3	III.1.5, III.2.7, III.1.11	I.1.1, I.1.2, I.1.3, I.2, II.2.2, II.2.4, II.2.10, II.3.1, II.4, III.1.8
13.	K. K. Baczyński, <i>Elegia o ... [chłopcu polskim]</i>	wojna – pokój; pytanie retoryczne	I.1.2, I.1.6, I.2.1	II.1.1, II.1.2, II.1.2, II.2.4, II.2.6, II.3.1, II.3.2, II.4.1, II.4.2, II.4.3	III.1.5, III.2.11	II.2.4, II.2.5, II.2.11, II.3.1, II.4
14.	Aleksander Kamiński, <i>Kamienie na szaniec</i>	literatura faktu; geneza; topos bohaterskiej śmierci; patriotyzm czasów wojny;	I.1.2, I.1.7, I.1.11, I.2.1	II.2.1, II.2.2, II.2.1, II.2.3, II.2.5, II.2.6, II.2.10, II.3.1, II.3.2	III.1.5, III.2.11	I.1.1, I.1.3, I.2, II.2.2, II.2.9, II.2.11, II.4, III.1.8

15.	Miron Białoszewski, <i>Pamiętnik z powstania warszawskiego</i> fragm.	język mówiony –pisany, „gadania” Białoszewskiego; składnia i słownictwo języka mówionego	I.1.2, I.1.4, I.1.6, I.1.7, I.2.1, I.3.3, I.3.6	II.1.1, II.1.2, II.2.3, II.2.7, II.2.11, II.3.1, II.3.2, II.4.1, II.4.2, II.4.3	III.1.5, III.2.1, III.2.5, III.2.11	I.1.1, I.1.2, II.2.1, II.2.10
16.	Ida Frank, <i>Zabawa w klucz</i>	holokaust; świat przedstawiony opowiadania	I.1.2, I.1.4, I.2.1, I.1.8	II.1.1, II.1.2, II.2.1, II.2.3, II.2.4, II.2.5, II.2.6, II.3.1, II.3.2, II.4.1, II.4.2, II.4.3	III.1.5, III.2.11	I.1.1, I.1.2, I.1.3, I.2, II.2.2, II.2.4, II.2.9, II.2.10, II.2.11, II.3.1, II.4
17.	P.Picasso, <i>Guernica</i> A. Wróblewski, wybrane obrazy z cyklu <i>Rozstrzelanie</i>	temat wojny w malarstwie; opis dzieła sztuki; deformacja	I.1.1, I.2.1	II.1.1, II.1.2, II.2.11, II.3.1, II.4.1, II.4.2	III.1.1, III.2.3, III.2.11	I.1.7, I.3.1
18.	fragm. tekstów reprezentujących różne style językowe	style wypowiedzi: potoczny, urzędowy, artystyczny, naukowy, terminy naukowe	I.3.1, I.3.3	II.2.4		
19.	przykładowe teksty użytkowe	podanie, życiorys, CV, list motywacyjny	I.1.1, I.1.9		III.1.1, III.1.2, III.1.4, III.2.5, III.2.7, III.2.10	I.1.10, III.5, III.2.6
20.	A.Mogielnicki, <i>Nowa wieża Babel</i> P.Bruegel, <i>Wieża Babel</i>	motyw wieży Babel; człowiek wobec technologii; mass media	I.1.1, I.1.2, I.2.1	II.1.1, II.1.2, II.2.2, II.2.4, II.2.10, II.2.11, II.3.1, II.3.2, II.4.1, II.4.2, II.4.3		I.1.3, II.1.2, II.2.4, II.2.7, II.2.8, II.3.1
21.	przykłady wypowiedzi przekazywanych drogą internetową	komunikacja internetowa; netykieta	I.1.1, I.1.7, I.1.8		III.1.6, III.1.8	I.1.7, I.1.9
22.	W. Szymborska, <i>Terrorysta, on patrzy</i>	funkcja czasu teraźniejszego; stylizacja na język potoczny; człowiek wobec zagrożeń współczesnego świata	I.1.7, I.2.1, I.3.1, I.3.3, I.3.8	II.1.1, II.1.2, II.2.2, II.2.4, II.2.6, II.3.1, II.3.2	III.1.5, III.2.11	I.3.3, I.3.4, I.3.5, II.1.2, II.2.4, II.2.5, II.3.1
23.	J. Tuwim, <i>Mieszkańcy</i>	prozaizmy; funkcja powtórzeń; ironia	I.2.3, I.3.1, I.3.3	II.1.1, II.1.2, II.2.2, II.2.4, II.2.6, II.3.1, II.4.1, II.4.2	III.1.5, III.2.3, III.2.11	I.1.2, I.1.3, II.2.4, II.2.5, II.2.10, II.2.11, II.3.1, II.4
24.	A. Stasiuk, <i>Władek</i>	opowiadanie; świat przedstawiony; bohater dynamiczny; ironia; materializm; kariera; wyrazy rodzime i zapożyczone	I.1.2, I.1.7, I.2.1, I.3.3	II.1.1, II.1.2, II.2.1, II.2.3, II.2.4, II.2.5, II.2.6, II.2.10, II.2.11, II.3.1, II.3.2, II.4.1, II.4.2, II.4.3	III.1.5, III.2.11	I.1.1, I.1.2, I.1.3, II.2.4, II.2.9, II.2.10, II.2.11, II.3.1, II.4, III.1.8
25.	Ryszard Kapuściński, <i>Heban</i> fragm.	reportaż; odmienność	I.1.2, I.1.4, I.1.10, I.2.1	II.1.1, II.1.2, II.2.4, II.2.11, II.3.1, II.3.2, II.4.1, II.4.2, II.4.3	III.1.5, III.2.11	I.1.1, I.1.2, I.1.3, I.14, II.2.1, II.2.10, II.4

26.	Sławomir Mrożek, <i>Śpiąca królewna</i> <i>Shrek</i> , reż. A. Adamsona i V. Jenson fragm.	kultura popularna; mieszanie wątków		II.2.10, II.2.11		II.2.11
27.	Z. Herbert, <i>Przesłanie Pana Cogito</i> S. Barańczak, <i>Etyka i poetyka</i> fragm. eseju nt Pana Cogito	być sobą w drodze i dokonywać wyboru, kierując się wartościami i autorytetami; funkcja 2 os. l.p.; system wartości Pana Cogito	I.1.2, I.1.7, I.2.1	II.1.1, II.1.2, II.2.2, II.2.4, II.2.6, II.2.10, II.3.1, II.3.2, II.4.1, II.4.2, II.4.3	III.1.5, III.2.3, III.2.11	I.1.1, I.1.2, I.2.3, I.3.3, I.3.4, II.2.4, II.2.4, II.3.1, II.4,

5. SPOSOBY OSIĄGANIA CELÓW KSZTAŁCENIA I WYCHOWANIA Z UWZGLĘDNIENIEM INDYWIDUALIZACJI PRACY

Powiedz mi, a zapomnę. Pokaż, a zapamiętam. Pozwól mi zrobić, a zrozumiem.

/Konfucjusz/

Aby zrealizować cele i treści nauczania zapisane w podstawie z języka polskiego oraz kształcić umiejętności ponadprzedmiotowe, warto uświadomić sobie, jakie są **tajemnice sukcesu dydaktycznego**. Według autorki programu *ZACZYNAJĄC OD TEKSTU* brzmią one następująco:

- ✓ treści wprowadza się przy wykorzystaniu różnych, w tym aktywizujących metod i form pracy
- ✓ uczniowie pracują w małych grupach, a nauczyciel dba o dobrą organizację lekcji
- ✓ liczy się aktywność i kreatywność ucznia oraz nauczyciela, którzy mają świadomość celów a nauczyciel jest osobą motywującą
- ✓ nauczyciel diagnozuje stopień opanowania wiadomości i umiejętności, uwzględnia wiek oraz zróżnicowane potrzeby uczniów, ich mocne i słabe strony
- ✓ polonista pracuje nie tylko w sali lekcyjnej
- ✓ na zajęciach wykorzystywane są możliwości technologii informacyjno – komunikacyjnej
- ✓ ocenianie motywuje do dalszej pracy.

5.1.METODY PRACY

Zanim wybierze się metodę, trzeba zadać sobie kilka pytań, np.:

- w jakim stopniu aktywizuje uczniów?
- czy sprzyja samodzielności?
- w jaki sposób będą pracowali uczniowie?
- czy służy realizacji celów?
- jakich pomocy dydaktycznych wymaga?
- jak należy zorganizować przestrzeń klasy?
- czy jest odpowiednia dla moich uczniów?
- czy uwzględnia różne potrzeby uczniów?
- czy pozwala na łatwą ocenę pracy?

5.1.1. metody aktywizujące

Program *ZACZYNAJĄC OD TEKSTU* preferuje metody aktywizujące, ponieważ praktyka szkolna przekonuje, że są najbardziej skuteczne. Wincenty Okoń podkreśla, że metoda jako dynamiczny proces polega na ciągłym wyborze treści, sposobów działania nauczyciela i ucznia oraz takim doborze warunków, aby młody człowiek przeżywał kształcenie jako własny proces, sprawiający mu satysfakcję, by chętnie przystępował do jego realizacji i kontynuacji³.

W publikacjach dydaktycznych istnieją różne klasyfikacje i nazwy metod nauczania. Każda z nich może być realizowana jako aktywizująca lub wręcz przeciwnie - może się zdarzyć, że będzie utrwałała bierność poznawczą. Ważne jest więc, by spełnić określone warunki. Najważniejszy z nich, to przewaga aktywności uczniów (uczących się) nad aktywnością nauczyciela (organizatora, koordynatora, doradcy lub eksperta w uczeniu się).

W praktyce szkolnej nie chodzi o precyzyjne realizowanie założeń danej metody, można je łączyć, przekształcać, upraszczać... najważniejsze to osiągnąć cel, czyli uczyć samodzielności i odpowiedzialności za uczenie się, kształtować postawy zaangażowania, zainteresowania i aktywności, wdrażać do skutecznej komunikacji.

Metody aktywizujące w większości opierają się na różnych formach pracy, w tym na pracy grupowej; umożliwiają pracę z uczniami o różnych potrzebach; a w końcu zabijają nudę i rutynę na lekcji. Poniżej zamieszczam krótki przegląd najważniejszych metod i technik aktywizujących, które można wykorzystać na lekcjach języka polskiego.

³ W Okoń, *Podstawy dydaktyki ogólnej*, WSiP, Warszawa 1979.

METODY I TECHNIKI AKTYWIZUJĄCE⁴ PRZYDATNE NA LEKCJACH JĘZYKA POLSKIEGO PRZEGLĄG

metody i techniki ⁵	co się robi?	po co?	na przykład...
burza mózgów	Zebrań pomysłów odpowiedzi na pytania, rozwiązanie problemu. Ocena zebranych pomysłów.	<ul style="list-style-type: none"> – szybkie zebranie pomysłów – selekcja informacji, hierarchizacja – zdefiniowanie pojęcia – rozwiązanie problemu – zbadanie poziomu zrozumienia problemu, znajomości zagadnienia wśród uczniów 	<p>Co to jest tekst?</p> <p><i>Mały Książę</i> to książka dla dzieci czy dla dorosłych?</p>
debata	Zaprezentowanie argumentów za lub przeciw jakiejś sprawie. Osoby lub grupy dyskutują ze sobą, reprezentując określone stanowisko.	<ul style="list-style-type: none"> – zaprezentowanie różnych punktów widzenia – gromadzenie argumentów – wyrażanie opinii – wypowiedzianie się w sposób precyzyjny i zrozumiały 	Pójść za głosem serca czy rozumu?
drama	Inscenizowanie przygotowanego scenariusza lub improwizacja oparta na tekście - ilustracja lub kontynuacja wydarzeń. UWAGA: Uczniowie do ról zgłaszają się sami. Nie oceniamy gry uczniów.	<ul style="list-style-type: none"> – doświadczenie przeżyć – „oswojenie” tekstu – zetknięcie się z twórczym teatrem – pobudzenie do twórczości 	<p>Inscenizacja fragm. II części <i>Dziadów</i> A. Mickiewicza.</p> <p>Przesłuchanie Cześnika i Rejenta w sprawie muru.</p>
dyskusja konferencyjna	Złożona problematyka podzielona zostaje na mniejsze problemy, które są rozpracowywane przez grupy dyskusyjne, które po pewnym czasie prezentują swoje stanowisko.	<ul style="list-style-type: none"> – analiza szerszego zagadnienia – ćwiczenie sprawnej komunikacji – szukanie kompromisu – argumentowanie – kultura dyskusji 	Jakie obowiązki musi każdy podjąć, aby nie sprzeniewierzyć się własnemu człowieczeństwu? (podstawą rozważań dla poszczególnych grup są np. różne teksty, np. <i>Zemsta</i> , <i>Mały Książę</i> , <i>Kamienie na szaniec</i>)

⁴ Na podstawie następujących publikacji: W. Okoń, Podstawy dydaktyki ogólnej, WSiP, Warszawa 1979; S. Bortnowski, Jak uczyć poezji? Warszawa 1998; W. Bobiński, Drugi oddech polonisty, Warszawa 1996; D. Bernacka, Od słowa do działania. Przegląd współczesnych metod kształcenia, Poznań 2001; E. Brudnik, A. Moszyńska, B. Owczarska, Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie. Przewodnik po metodach aktywizujących, Kielce 2003; S. Nalaskowski, Metody nauczania, Toruń 2000; E. Kędracka – Feldman, Aktywizować ależ to całkiem proste: wybrane metody i techniki aktywizacji uczniów Warszawa CODN 1999; R. Bryła, wybrane metody aktywizujące i ich zastosowanie w praktyce szkolnej w: Edukacja 2000r. nr 3, s.103-110; Materiały Edukacyjne programu KREATOR wydawnictwa CODN.

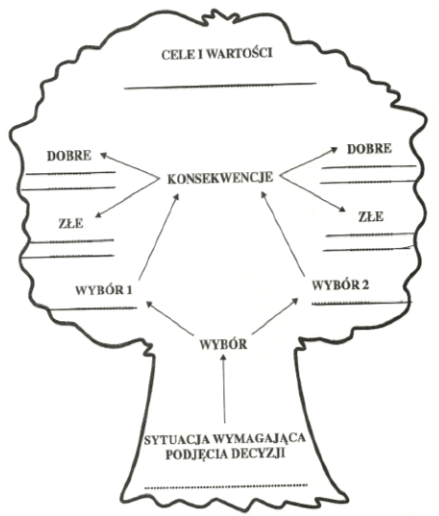
⁵ W porządku alfabetycznym.

dyskusja punktowana	Dyskusja grupy nad jakimś problemem jest obserwowana przez innych. Dyskutujący są oceniani, np. za: zajęcie stanowiska, przedstawienie argumentu, polemikę, przestrzeganie zasad dyskusji. Takie punktowe ocenianie można zastosować też w dyskusji plenarnej (wszyscy dyskutują) – wobec wszystkich dyskutujących.	<ul style="list-style-type: none"> – wyrabianie nawyku kulturalnej dyskusji – argumentowanie – zaangażowanie uczniów zdolnych jako dyskutantów, gdy pozostali są obserwatorami – kształcenie krytycznej postawy – wdrażanie do samooceny 	Balladyna – kobieta sukcesu czy uosobienie zła?
drzewko decyzyjne	Zdefiniowanie sytuacji problemowej. Szukanie różnych możliwych rozwiązań oraz określenie dobrych i złych konsekwencji możliwych wyborów. Podjęcie decyzji w oparciu o określone cele i wartości.	<ul style="list-style-type: none"> – precyzyjne nazywanie sytuacji problemowej – rozważenie możliwości rozwiązania problemu – zbadanie możliwych konsekwencji decyzji – określenie celów i wartości – wskazanie sposobu podejmowania decyzji 	Czy historia Julii i Romea mogła zakończyć się szczęśliwie? [schemat zapisu drzewka – zob.: rys.1.]
dziennik	Przyjęcie punktu widzenia bohatera i zapisanie fikcyjnego dziennika (lub fragmentu)	<ul style="list-style-type: none"> – wnikliwe studiowanie tekstu – reagowanie na określone sytuacje – wyrażanie emocji, poglądów, refleksji – tworzenie narracji – kształtowanie postawy refleksyjnej 	Dziennik Klary.
gra dydaktyczna (inscenizacja, symulacja)	To sytuacja dydaktyczna z wyznaczonymi regułami gry. Po wprowadzenie w sytuację następuje przydział ról. Potem wejście w rolę, a na końcu uogólnienie.	<ul style="list-style-type: none"> – otworzenie pewnych sytuacji – bezpośrednie doświadczenie – możliwość korygowania zachowań – ocenianie sytuacji, zdarzenia, postaci – kształcenie umiejętności komunikowania 	Rycerze w dzinsach.
grupy eksperckie	Każda grupa opracowuje jeden z aspektów zagadnienia, stając się tym samym ekspertem od części tematu. Następnie zostają utworzone nowe grupy, w których znajdują się przedstawiciele poprzednich. Każdy ekspert dzieli się teraz nabytą wcześniej wiedzą.	<ul style="list-style-type: none"> – wspólne uczenie się – zrozumiałe komunikowanie się – dbanie o precyzję i logiczność wypowiedzi 	O prasie prawie wszystko. (zebranie najważniejszych informacji nt prasy, np. o historii, terminach, gatunkach, typach czasopism)
gorące krzesło	Przyjęcie roli bohatera, postaci, która odpowiada na pytania stawiane przez pozostałych. Wyciągnięcie wniosków.	<ul style="list-style-type: none"> – postawienie się w sytuacji bohatera – wnikliwe studiowanie tekstu – poznanie motywów postępowania 	Dlaczego postacie przedstawione na obrazie P. Bruegela, <i>Pejzaż z upadkiem Ikarowi</i> nie pomagają tonącemu Ikarowi? (ochotnicy stają się postaciami z obrazu – przygotowują się do odpowiedzi na temat przyczyn obojętności swojej postaci; pozostali uczniowie zadają pytania. W omawianiu ćwiczenia biorą udział wszyscy)

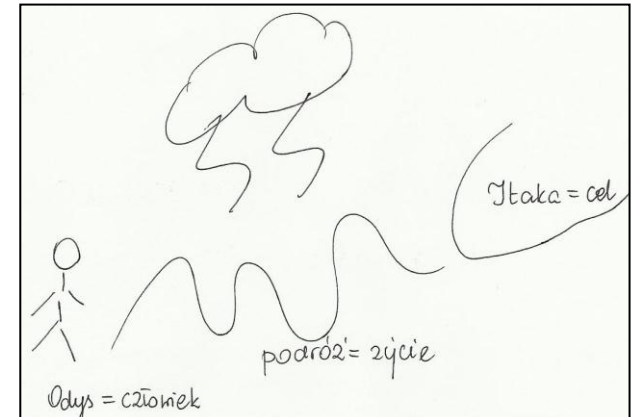
happening	Zorganizowane działanie wykorzystujące różne aktywności z elementami improwizacji, które angażuje widzów. Dzieje się w określonym czasie i miejscu z wykorzystaniem różnych elementów np. przedmiotów, hasel, obrazów itp.	<ul style="list-style-type: none"> – forma prezentacji projektu edukacyjnego – interdyscyplinarność – kształtowanie twórczej postawy 	Rozbita bania z poezją ⁶ ... (wyszukanie w antologiach poezji fragmentów odnoszących się do np. kolegów, nauczycieli, rzeczy itp., przygotowanie karteczek, plakatów by je rozdać, poprzyćlepić, recytować; zarzucić nimi szkołę np. podczas godziny poezji w szkole).
hipoteza interpretacyjna	Formułowanie zwięzłych hipotez dotyczących sensu tekstu; zapisywane są na tablicy. Później następuje dyskusja, podczas której następuje weryfikacja ich trafności - hipoteza musi zostać udowodniona przez odwołanie się do tekstu.	<ul style="list-style-type: none"> – szukanie najważniejszej myśli tekstu – diagnoza umiejętności odbioru dzieła – wprowadzenie do dyskusji 	S. Bortnowski proponuje następujące formuły pomocnicze: <i>np. Wiersz mówi o... Sądzę, że autor... Tak sądzą na podstawie następujących słów...</i>
linia czasu	Prezentacja czasowych relacji między zdarzeniami, miejscami, postaciami w formie graficznej.	<ul style="list-style-type: none"> – uporządkowanie informacji – zwrócenie uwagi na chronologię zdarzeń – dostrzeżenie związków przyczynowo-skutkowych – analiza dziejów bohatera, twórcy 	Fabula Romea i Julii (ukazanie kondensacji zdarzeń w dramacie).
mapa mentalna	Opracowanie problemu w formie graficznej (plakat, znaki, obrazki, pojęcia). Gromadzenie informacji związanych z podanym tematem a następnie ich selekcjonowanie i porządkowanie np. w formie plakatu. Prezentacja i omówienie.	<ul style="list-style-type: none"> – pokazanie relacji, zależności – zbadanie wiedzy wyjściowej uczniów lub usystematyzowanie wiedzy – wskazanie sposobu aktywnego opracowania materiału 	Co wiemy o teatrze? Z czego zbudowane są współczesne mury?
metaplan	Określenie problemu dyskusji, diagnoza obecnego stanu (jak jest?) i określenie jego optymalnej wersji (jak być powinno?), szukanie przyczyn (dlaczego nie jest tak, jak powinno być?) i wyciąganie wniosków (co i w jaki sposób należy zmienić?).	<ul style="list-style-type: none"> – stawianie diagnozy i szukanie rozwiązania – kształcenie umiejętności analizowania, oceniania, wnioskowania 	E-generacja XXI wieku. [schemat zapisu metaplanu – zob.: rys.2.]
metoda analogii	Zestawienie tekstu z innym dziełem sztuki np. obrazem, rzeźbą, plakatem, tekstem naukowym, utworem muzycznym itp.	<ul style="list-style-type: none"> – zestawienie tworzyw różnych sztuk – rozpoznanie problematyki – wstęp do analizy utworu 	Bitwa pod Grunwaldem w powieści H. Sienkiewicza, na obrazie J. Matejki i w filmie A. Forda.

⁶ Wg pomysłu A. Badowskiej w: A. Badowska, O. Mazurek, E. Olinkiewicz, R. Otołińska, Inspiracje, pomysły. Książka pomocnicza dla twórczego nauczyciela Wrocław 1998 s.20.

metoda „635”	Grupy zapisują swoje 3 pomysły / informacje dotyczące określonego zagadnienia w czasie 5 minut. Później następuje wymiana notatek zgodnie z ruchem wskazówek zegara, aż kartka z notatkami wróci do pierwszej grupy. Ocena skuteczności rozwiązań czy bogactwa wiedzy.	<ul style="list-style-type: none"> – zebranie pomysłów – sprawdzenie opanowania określonej wiedzy – selekcjonowanie i wartościowanie 	Rycerze i dzinsy. (szukanie śladów etosu rycerskiego we współczesności)
portfolio	Samodzielne poszukiwanie i gromadzenie w teczce materiałów na określony temat, problem, by potem przedstawić je np. na forum klasy.	<ul style="list-style-type: none"> – szukanie informacji w różnych źródłach – wartościowanie i selekcjonowanie i porządkowanie zgromadzonych informacji 	Świat filmu.
pogadanka zmodyfikowana	Poszukiwanie odpowiedzi na podstawie pytań postawionych do tekstu lub planu rozważań.	<ul style="list-style-type: none"> – samodzielna analiza i interpretacja tekstu w grupach lub indywidualna – przygotowanie swobodnych, dłuższych wypowiedzi nt tekstu – wprowadzenie do dyskusji 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Określ, kto do kogo mówi? 2. Podkreśl czasowniki. Dlaczego zostały użyte taki formy fleksyjne? 3. Wskaż fragment, w którym ujawnia się podmiot mówiący. 4. Scharakteryzuj postać mówiącą i bohatera. 5. Zbadaj budowę utworu.
projekt	Uczniowie samodzielnie rozwiązują problem w oparciu o przyjęte wcześniej założenia.	<ul style="list-style-type: none"> – rozwijanie samodzielności – uczenie planowania i organizowania pracy – kształcenie umiejętności pracy w zespole – wykorzystanie uzdolnień, zainteresowań – integrowanie wiedzy 	Dlaczego lubimy sensację? (prasa) Czy mecz piłki nożnej można nazwać teatrem? Co może reklama?
pytania ucznia	Uczniowie układają pytania, które nasuwają im tekst.	<ul style="list-style-type: none"> – wyrażenie refleksji, które budzi utwór – rozpoznanie sposobu/poziomu rozumienia tekstu – rozpoznanie problematyki utworu – wstęp do dyskusji 	Przeczytaj kilka razy utwór i postaw pytania, które pomogą w zrozumieniu jego sensu.
rysunek	Przedstawienie informacji, interpretacji w formie rysunku, rozumianego też jako schemat i wykres.	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawienie fabuły, akcji – unaocznienie zasad i reguł 	Przedstawienie na rysunku dziejów Odysa pomoże wyjaśnić topos homo viator. [przykład pracy uczniowskiej - zob.: rys. 3.]
śledztwo dziennikarskie	Poszukiwanie dodatkowych informacji w celu weryfikacji informacji podanych w utworze.	<ul style="list-style-type: none"> – wykorzystanie kontekstu (biograficznego, historycznego) – odkrywanie intencji autora – wartościowanie 	Jakie wydarzenie historyczne zostało zafalszowane przez Adama Mickiewicza w <i>Reducie Ordona</i> ?
śnieżna kula	Praca indywidualna nad danym problemem, następnie łączenie się w pary i uzgadnianie wspólnego stanowiska, potem w czwórki, ósemki za każdym razem uzgadniając wspólne stanowisko. Na końcu wybór najlepszej propozycji przez wszystkich.	<ul style="list-style-type: none"> – definiowanie pojęć – precyzowanie stanowiska – każdy może przedstawić swoje stanowisko – kształcenie umiejętności uzgadniania wspólnego stanowiska 	Co to znaczy być patriotą?
wykład aktywny	Podczas wykładu słuchacze uzupełniają kartę wykładu, w której znajdują się luki do uzupełnienia, zadania do wykonania. Mają też np. możliwość zadawania pytań, prezentowania własnego stanowiska.	<ul style="list-style-type: none"> – słuchanie ze zrozumieniem – selekcjonowanie informacji – kultura słuchania 	Funkcjonalne style wypowiedzi.

problem, który jest przedmiotem dyskusji	
Jak jest?	Jak być powinno?
Dlaczego nie jest tak, jak być powinno?	
Wnioski (co i w jaki sposób należy zmienić?)	

rys.1: schemat drzewka decyzyjnego

rys. 2: schemat metaplanu

rys. nr 3: rysunek

5.1.2. metody a tworzenie wypowiedzi pisemnych

W kształceniu sprawnego posługiwania się różnymi gatunkami wypowiedzi pisemnej chodzi przede wszystkim o to, by uczeń miał świadomość różnorodności środków językowych, dysponował odpowiednim zasobem słownictwa, miał nawyk poprawiania, miał o czym pisać i chciał pisać.

Anna Dyduchowa określa następujący repertuar metod kształcenia sprawności pisania opartych na praktycznej działalności uczniów⁷:

analizy i twórczego wykorzystania wzoru – po stworzeniu sytuacji motywacyjnej przechodzimy do obserwacji i analizy wzoru wypowiedzi (wzór to każdy tekst spełniający warunki wzorowej wypowiedzi pod względem kompozycji, języka, stylu; ważne, żeby był dostosowany do poziomu intelektualnego i emocjonalnego odbiorców), uczniowie dochodzą do uogólnień natury teoretycznej a potem następują ćwiczenia transformacyjne, by w końcu przejść do samodzielnego redagowania tekstów. Taka praca prowadzi do umiejętności tworzenia określonego gatunku wypowiedzi, ale też doskonali sprawność językową i rozwija sprawność odbioru tekstu.

norm i instrukcji – opiera się na normach (czyli zasadach konstruowania wypowiedzi, cechach gatunkowych, charakterystycznych środkach językowo – stylistycznych i kompozycyjnych) oraz instrukcjach (wskazówki wytyczające czynności ucznia), które mogą być podane przez nauczyciela bądź utworzone wspólnie z uczniami w pracy ze słownikiem, podręcznikiem itp. Normy i instrukcje wytyczają samodzielną pracę redakcyjną. Powstały tekst jest konfrontowany z normami; w razie konieczności następują różne ćwiczenia, korekta i ponowna redakcja tekstu aż do uzyskania oczekiwanego efektu.

ćwiczeń okazjonalnych – to różnorodne ćwiczenia w pisaniu, które występują okolicznościowo na różnych lekcjach.

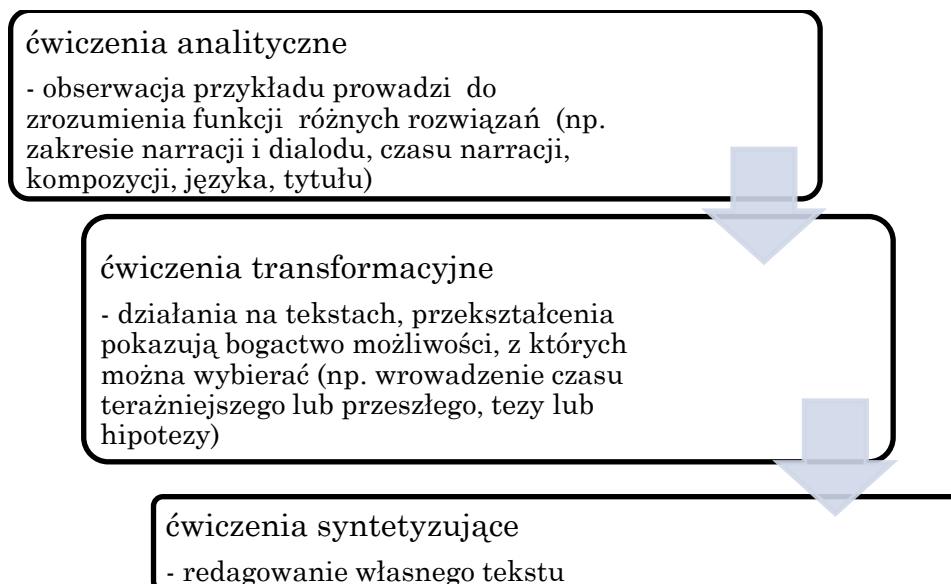
przekładu intersemiotycznego – redagowanie tekstu jest wynikiem z obserwacji np. rysunku, obrazu, filmu, której towarzyszy słowna narracja związana z analizą treści i formy dzieła. Mogą to być też działania oparte na dramie, inscenizacji.

praktyki pisarskiej – uczeń pisze o tym co chce i jak chce. Tak powstałe teksty są prezentowane na forum grupy, klasy by wybrać najciekawszy. Potem następuje wspólna praca nad kosmetyczną w warstwie językowo – stylistycznej, poprawiane są błędy ortograficzne.

Drogą do tworzenia jest odbiór wypowiedzi; uczeń powinien zobaczyć co, jak i w jaki sposób można pisać. Najefektywniejsza wydaje się więc **metoda analizy i twórczego wykorzystania wzorów**, do której pozostałe metody są włączane jako formy działań. Instrukcje przydają się do kierowania obserwacją wzoru i tworzenia tekstów; praktyka pisarska czy przekład intersemiotyczny są formami ćwiczeń transformacyjnych⁸. Biorąc to pod uwagę, porządek działań w kształceniu umiejętności pisania przedstawiałby się następująco:

⁷ A. Dyduchowa, Metody kształcenia sprawności językowej. Projekt systemu, model podręcznika, WSP, Kraków 1988

⁸ Wg koncepcji Agnieszki Kłakówny zawartej w: Z.A. Kłakówna, I. Steczko, K. Wiatr, Sztuka pisania klasy 1-3 gimnazjum, WE Kraków 2004

O czym bezwzględnie należy pamiętać w praktyce szkolnej?

- Ćwiczenia w pisaniu odbywają się na lekcji, nie bójmy się poświęcić na to nawet kilku godzin lekcyjnych; nauczyciel powinien być konsultantem, podpowiadać uczniowi jak „to” zrobić.
- Ćwiczenia dotyczące umiejętności podstawowych w pisaniu (np. gramatyczno-stylistyczne, kompozycyjne, słownikowe i frazeologiczne, ortograficzne i interpunkcyjne) są podejmowane celowo, czyli w związku z wprowadzaniem gatunkiem wypowiedzi lub gdy uczniowie mają problem z jakimś zagadnieniem.
- Należy pamiętać o właściwych proporcjach między swobodą twórczą a dyscyplinowaniem wypowiedzi.
- Prace uczniów poddajemy rzetelnej analizie.
- Uczniowie muszą wiedzieć, co będzie podlegało ocenie.
- Niepoprawna praca powinna być przez ucznia skorygowana.
- Przy okazji redagowania różnych wypowiedzi nie należy zapominać o następujących ćwiczeniach: analiza tematu pracy pisemnej, robienie notatek do pracy, tworzenie planu wypowiedzi, cytowanie, wprowadzanie argumentów, formułowanie uogólnień, segmentowanie tekstu.
- Trzeba uwrażliwić uczniów na konsekwencje nieetycznych zachowań związanych z odpisywaniem prac (od innych, ściągniętych z Internetu).

5.1.3. działania w zakresie analizy i interpretacji tekstów kultury

Podstawa programowa w zakresie analizy i interpretacji tekstów kultury wyodrębnia następujące fazy:

1. *Wstępne rozpoznanie.*
2. *Analizę.*
3. *Interpretację.*
4. *Wartości i wartościowanie.*

W obrębie powyższych działań uczniowie mogą wykonywać różnorodne czynności. Oto przegląd możliwości:

wymagania podstawy programowej	uczeń:
wstępne rozpoznanie	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje pierwsze wrażenia czytelnicze – podaje skojarzenia – układa pytania do tekstu, osoby mówiącej, bohatera, autora – stawia hipotezy interpretacyjne – określa odbiorcę tekstu – opowiada o wydarzeniu, które uważa np. za najciekawsze – wskazuje problematykę – proponuje najważniejszy fragment tekstu, wydarzenie, informację – wybiera słowa, wyrażenia, zwroty, których nie rozumie – ...
analiza	<ul style="list-style-type: none"> – streszcza – sporządza plan wydarzeń – porządkuje wydarzenia – odróżnia elementy fantastyczne od realistycznych – ustala nadawcę i odbiorcę – rozpoznaje narrację – określa sytuację, w której wypowiada się osoba mówiąca – wskazuje cel wypowiedzi – wymienia elementy świata przedstawionego – opowiada o losach bohaterów – charakteryzuje – opisuje – wybiera odpowiednie cytaty, np. charakteryzujące bohaterów – wskazuje użyte środki stylistyczne i rozważa ich znaczenie – wyznacza części tekstu – omawia konstrukcję – przypisuje utwór do rodzaju literackiego – rozpoznaje gatunek utworu – rozpoznaje nawiązania do tradycyjnych wątków – podaje przykłady nawiązań – porównuje – rozpoznaje typ słownictwa – dostrzega zróżnicowanie stylistyczne – wyjaśnia funkcję zabiegów stosowanych przez autora – wyjaśnia związek stylu z tematem – ...
interpretacja	<ul style="list-style-type: none"> – określa przesłanie wiersza – uzasadnia propozycję odczytania wiersza – określa motywy postępowania bohaterów – wskazuje znaczenia dosłowne i metaforyczne – wykorzystuje konteksty – wyjaśnia genezę utworu – przedstawia interpretację głosową – inscenizuje – ...
wartości i wartościowanie	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia – nazywa wartości – rozpoznaje i nazywa postawy

	– dostrzeża obecność ponadczasowych zagadnień egzystencjalnych – wypowiadając się na różne tematy nawiązuje do poznanych tekstów

5.2. ORGANIZACJA LEKCJI

a) tok lekcji

Skuteczne aktywizowanie uczniów wymaga właściwego toku lekcji. Pierwszą propozycją jest kreatorskim model lekcji⁹, który składa się z pięciu etapów:

etap 1. **ZAANGAŻOWANIE**: Nauczyciel organizuje sytuację, która stwarza potrzebę zdobycia wiedzy; określenie celu lekcji i obszaru działań (np. postawienie problemu, odczytanie tekstu); organizacja zajęć (np. podział na grupy, rozdanie instrukcji).

etap 2. **BADANIE**: Wspólne myślenie w grupie; odwołanie do posiadanej wiedzy i umiejętności; dyskusja; analizowanie, stawianie hipotez, propozycje rozwiązań; nauczyciel tylko obserwuje, słucha.

etap 3. **PRZEKSZTAŁCANIE**: Porządkowanie; przetwarzanie informacji; zadawanie pytań, wyjaśnianie; pogłębienie zrozumienia; selekcja

etap 4. **PREZENTACJA**: Prezentacja efektów pracy nauczycielowi, całej klasie; możliwość porównania; dzielenie się refleksjami; wartościowanie.

etap 5. **REFLEKSJA**: Czego się dowiedzieliśmy? Co zrobiliśmy? Jak wykorzystać zdobytą wiedzę, umiejętności? Jak pracowaliśmy?

Z kolei konceptcja oceniania kształtującego¹⁰ opiera się na kilku kluczowych elementach lekcji:

FORMUŁOWANIE CELU – informujemy ucznia o celu lekcji, po co będzie uczył się danego tematu; formułujemy go w języku zrozumiałym dla uczniów.

NACOBZU, czyli na co będę zwracał uwagę – podajemy uczniom kryteria oceny, czyli co jest ważne, co będą potrafili.

PYTANIE KLUCZOWE – zadajemy pytanie, które zachęca do działania, ukazuje kontekst.

INFORMACJA ZWROTNA – omawiamy dobre elementy pracy ucznia oraz dajemy wskazówki, jak poprawić to, co nie wyszło.

SAMOOCENA – uczeń uświadamia sobie, czego się nauczył.

b) formy organizacji lekcji

Wyróżnia się następujące formy organizacji pracy w klasie¹¹:

- praca zbiorowa (całej klasy)
- praca w zorganizowanych, stałych zespołach

⁹ Materiały Edukacyjne programu KREATOR wydawnictwa CODN.

¹⁰ Źródło: www.ceo.org.pl/pl/ok/news/publikacje

¹¹ Maria Nagajowa, ABC metodyki języka polskiego, Warszawa 1995 WSiP

- praca w grupach
- praca indywidualna (każdy z uczniów wykonuje inne zadanie)
- praca jednostkowa (każdy z uczniów wykonuje samodzielnie to samo zadanie)

Większość metod aktywizujących opiera się na **pracy w grupach**. Korzyści z tej formy są oczywiste i niepodważalne.

Aby stworzyć właściwą atmosferę do pracy zespołów i osiągnąć najlepsze efekty, warto:

- praktycznie zorganizować przestrzeń w klasie (ustawienie stolików),
- przygotować stałe miejsca z podstawowymi pomocami jak np. słowniki, encyklopedie, stanowisko komputerowe, arkusze papieru i na ekspozycję prac,
- tworzyć małe grupy (2-osobowe) lub liczące 4-5 osób,
- ustalić zasady pracy,
- uświadomić uczniom role, które powinni przyjąć w grupie i zadania, jakie są z nimi związane; ważne jest, aby uczniowie wchodzili w różne role:
 - lidera* – kieruje pracą, organizuje, dba o to, by wszyscy pracowali na zadaniem, ale nie dominuje, pracuje na równi z innymi
 - sekretarza* – notuje ciekawe pomysły
 - sprawozdawcy* – przedstawia efekt pracy zespołu
 - członek grupy* – pracuje na miarę swoich możliwości,
- zmieniać zasady doboru zespołów (losowo, towarzysko),
- precyzyjnie formułować polecenia, instrukcje, zadania i określać czas wykonania, np. *zanalizujcie otrzymane materiały..., przedyskutujcie..., zastanówcie się..., wnioski zapiszcie..., sprawozdawca krótko je przedstawi..., czas na wykonanie zadania:...*
- pozwolić uczniom na samodzielne przedstawienie wyników pracy,
- zadbać o atrakcyjne narzędzia i pomoce dydaktyczne.

c) temat

Temat lekcji jest bardzo ważny dla uczniów. Często, gdy nie zostaje podany od razu, zaraz pada pytanie: „Proszę pani/a, a jaki jest temat?”. Jeśli będzie nudny, z pewnością nie zachęci uczniów do aktywności.

Temat to drogowskaz, ma wprowadzić uczniów w zakres pracy na lekcji, ale i pomóc porządkować notatki. Powtórzę tu za Mieczysławem Woźniakowskim, że temat powinien być precyzyjny, szczegółowy, atrakcyjny, zrozumiały, nie może narzucać interpretacji czy końcowych wniosków¹² oraz za Stanisławem Bortnowskim: „Temat może być skrótem, tytułem, skojarzeniem poetyckim, metaforą, omówieniem, w tym względzie nie ma reguł”¹³.

Formułując temat, możemy wykorzystywać różnorodność konstrukcji składniowych, stylów, pamiętając o różnych źródłach inspiracji (przysłowia, kontekst, aluzja itd.). Zawsze można dodać nawiasowe dopowiedzenie, w którym pojawi się np. tytuł utworu. Wtedy zamiast tematu: „*Krzyżacy*” jako powieść historyczna pojawi się: *Czy powieść historyczna może być podręcznikiem do historii?*, zamiast *Odmiany*

¹² M. Woźniakowski, Temat i cel lekcji – sprawy podstawowe. „Polonistyka” 1969 nr 2

¹³ S. Bortnowski, Scenariusze półwariackie, Stentor, Warszawa 1997

polszczyzny - Twoja mowa cię zdradza, zamiast Język potoczny w „Pamiętniku z powstania warszawskiego” – „Gadania” Białoszewskiego, zamiast Wyrazy złożone – O niezwykłych słowotworach ...

5.3. NAUCZYCIEL JAKO OSOBA MOTYWUJĄCA

Nauczyciel motywuje nie tylko poprzez dobór atrakcyjnych metod i form pracy czy organizację lekcji. Wiele zależy od jego postawy. Dobry nauczyciel nie obarcza uczniów swoimi problemami i humorami, jest konsekwentny, szczerzy i otwarty. Uczniów traktuje z szacunkiem, ale też umie „panować” nad klasą, ma poczucie humoru, ale nie poniża, nie ośmiesza.

Formułuje komunikaty wspierające (np. komunikat „ja”, „doceniam to”, „jestem z tobą”). Właściwie zadaje pytania, czekając na odpowiedź (wyniki badań pokazują, że przeciętnie na nauczyciele czekają na odpowiedź ucznia 0,9 s).

Pozwala decydować, umożliwiając np. uczniom wybór niektórych tekstów (taką możliwość daje bowiem podstawa programowa) do wspólnego omówienia, recytowanie wybranego przez ucznia, a nie narzuconego utworu, wykorzystanie ulubionej książki do nauki pisania sprawozdania z lektury.

5.4. DOSTOSOWANIE DO POTRZEB I MOŻLIWOŚCI UCZNIÓW¹⁴

Podstawa programowa zobowiązuje nauczycieli do działań mających na celu zindywidualizowane wspomaganie rozwoju ucznia adekwatnie do jego potrzeb i możliwości. Działania te powinny być częścią każdej jednostki lekcyjnej, ale warto wykorzystać też dodatkowe godziny wynikające z Karty Nauczyciela. W ramach tych godzin możemy zorganizować zajęcia uczniów mających trudności i dla uzdolnionych.

5.4.1. diagnoza

Trzeci etap edukacyjny opiera się na osiągnięciach zdobytych przez uczniów wcześniej, dlatego na jednej z pierwszych lekcji należy przeprowadzić test diagnozujący. Pozwoli on poznać faktyczny poziom wiedzy, umiejętności i możliwości uczniów naszej klasy, ich słabe i mocne strony. Od wyników testu uzależnimy wybór metod i form pracy, dobór tekstów.

5.4.2. indywidualizacja pracy

Podstawa programowa określa wymagania dla przeciętnego ucznia. Uczniowie mają jednak różne możliwości i ograniczenia, dlatego nauczyciele są obowiązani indywidualizować pracę z uczniem odpowiednio do jego potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych.

¹⁴ Na podstawie następujących publikacji: M. Bogdanowicz, A. Adryjanek, *Uczeń z dysleksją w szkole. Poradnik nie tylko dla polonistów*, Gdynia 2004; U. Grygier, I. Sikorska, *Mój uczeń pracuje inaczej. Wskazówki metodyczne*, Kraków 2008; M. Jabłonowska, J. Łukasiewicz-Wieleba, *Model pracy z uczniem szczególnie uzdolnionym*, http://www.ore.edu.pl/uczen_zdolny, data przejrzenia: 02.12.2011, Rozporządzenie M EN z dn. 30 kwietnia 2007 r w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (ze zmianami z dn. 17.11.2010 r.)

Wyniki badań statystycznych wskazują, że z powodu dysleksji rozwojowej i obniżonej sprawności intelektualnej ok. 1/3 klasy będzie miało trudności z realizacją programu, a 1/6 uczniów zdolnych będzie się nudziła z powodu zbyt łatwego programu.

Warunkiem podjęcia działań związanych z dostosowaniem jest diagnoza potrzeb, możliwości i aspiracji ucznia. Głównymi źródłami tej wiedzy są: opinia z poradni pedagogiczno – psychologicznej, obserwacja ucznia, wyniki, rozmowy z dzieckiem i rodzicami, aktywność ucznia (udział w konkursach, zajęciach pozalekcyjnych). Kolejnym krokiem powinna być odpowiedź na pytanie, co należy dostosować - cele? treści? metody? organizację nauczania? warunki sprawdzania poziomu wiedzy i umiejętności? wszystko?

a) indywidualizacja w przypadku ucznia zdolnego dotyczy przede wszystkim:

- wzbogacenia treści nauczania zgodnie z jego zainteresowaniami,
- wprowadzenia elementów włączających aktywnie ucznia w zajęcia,
- wykorzystania metod opartych na samodzielnej pracy,
- wprowadzenia dodatkowych zadań,
- stworzenia sytuacji sprzyjającej rozwojowi uzdolnień (zajęcia pozalekcyjne, konkursy)
- opracowania dodatkowych pomocy (karty pracy, dodatkowe ćwiczenia, propozycje indywidualnych projektów, dodatkowa literatura),
- wykorzystanie ich w pomocy koleżeńskiej.

b) indywidualizacja w przypadku uczniów z zaburzeniami i odchyleniami rozwojowymi oraz specyficznymi trudnościami w uczeniu się ma na celu wyrównanie szans edukacyjnych i zapobieganie wtórnym zaburzeniom w sferze emocjonalno – motywacyjnej. Dostosowanie nie może prowadzić do zejścia poniżej podstawy programowej; zakres wiedzy i umiejętności musi pozwolić uczniowi na kontynuowanie nauki - dostosowanie to nie obniżenie. Zdiagnozowane trudności nakładają obowiązek dodatkowych działań ze strony nauczyciel, ucznia i rodziców.

Obszar dostosowania zależy od typu zaburzeń:

odchylenia rozwojowe – indywidualne opóźnienia rozwoju w stosunku do ustalonych norm o niewielkim nasileniu objawów, ograniczonym czasie trwania; to np. inteligencja niższa niż przeciętna.

specyficzne trudności w uczeniu się – in. dysleksja rozwojowa; odnoszą się do uczniów w normie intelektualnej, którzy mają trudności w przyswajaniu treści nauczania, wynikające ze specyfiki ich funkcjonowania percepcyjno-motorycznego i poznawczego, nieuwarunkowane schorzeniami neurologicznymi. W zakresie umiejętności czytania i pisania formy tych trudności to:

dysgrafia - trudności w opanowaniu właściwego poziomu graficznego pisma

dysortografia - trudności w opanowaniu poprawnej pisowni ortograficznej

dysleksja - trudności w dekodowaniu pojedynczych słów, które są niewspółmierne do wieku oraz innych zdolności poznawczych i umiejętności.

zaburzenia rozwojowe – cechują się poważnym zniekształceniem funkcjonowania społecznego, poznawczego, ruchowego i językowego (np. wady zmysłu wzroku i słuchu, niepełnosprawność ruchowa, schorzenia neurologiczne, upośledzenie umysłowe, niedostosowanie społeczne).

Na języku polskim **uczniowie o inteligencji niższej niż przeciętna** (trudności w rozumowaniu i logicznym myśleniu, opóźniony rozwój słowno-pojęciowy, konkretyzm, mała samodzielność, uczenie się „na pamięć”, wolne tempo uczenia się, problemy w myśleniu przyczynowo-skutkowym, trudności w dokonywaniu

uogólnień, myśleniu abstrakcyjnym, hierarchizowaniu, ubogie słownictwo, słabsza sprawność manualna, słaba pamięć) wymagają dostosowania w zakresie formy i treści, czyli np.:

- unikania abstrakcji a odwoływania się do konkretnego (przykładu),
- omawiania mniejszych partii materiału o mniejszym stopniu trudności,
- wydłużenia czasu pracy,
- wydłużania i wyznaczania czasu na opanowanie określonych treści,
- formułowania prostych poleceń i pytań,
- wprowadzenia dodatkowych środków dydaktycznych,
- udzielania dodatkowej pomocy na lekcji,
- organizowania dodatkowych zajęć.

Podstawowe zasady postępowania z **uczniami z dysleksją rozwojową** (trudności opanowaniu techniki czytania, niepełne rozumienie, błędy w pisowni, mylenie liter o podobnym kształcie, opuszczanie drobnych elementów graficznych liter, znaków interpunkcyjnych, trudności w uczeniu się ze słuchu, problem z graficznym rozplanowaniem tekstu) to:

- kontrolowanie stopnia zrozumienia poleceń, tekstów,
- pozwalanie na czytanie fragmentów obszernych lektur, na korzystanie z audiobooków,
- dostosowanie ilości zadań do tempa pracy,
- częstsze sprawdzanie notatek,
- stosowanie dodatkowych ćwiczeń,
- obniżenie wymagań w zakresie poprawności pisowni.

W związku z **dysgrafią** dostosowanie dotyczy formy sprawdzania wiedzy. Uczeń:

- może odpowiadać ustnie zamiast pisemnie,
- pisać drukowanymi literami lub na komputerze,
- otrzymuje test np. z zadaniami wyboru, z lukami, na dobieranie, typu prawda-fałsz (aby koncentrował się na treści, a nie na poprawności pisania).

Dostosowanie w związku z **dysortografią** dotyczy form sprawdzania i oceniania wiedzy w zakresie poprawności pisania.

Uczniom słabowidzącym (mylenie liter, wyrazów, wolne tempo czytania, problemy w rozumieniu całego tekstu, opuszczanie liter, błędy ortograficzne, problemy z graficznym rozplanowaniem tekstu) powinno się:

- zapewnić właściwe oświetlenie i widoczność,
- przygotować teksty o większej czcionce,
- wydłużyć czas pracy,
- umożliwić korzystanie np. z audiobooku.

W przypadku **uczniów słabosłyszących** (możliwość problemów ze zrozumieniem wypowiedzi ustnych, mały zasób słów, mylenie głosek, liter, niepoprawna pisownia) należy:

- zapewnić miejsce blisko nauczyciela,
- mówić wyraźnie,
- używać prostego słownictwa,
- upewniać się, że właściwie rozumie wypowiedzi,

- zapewnić dodatkową pomoc, np. kolegi z ławki we wskazaniu polecenia,
- zagadnienia, polecenia podawać na piśmie.

5.5. NIE TYLKO PRACOWNIA POLONISTYCZNA

Nauczyciel języka polskiego ma do dyspozycji nie tylko pracownię polonistyczną. W realizacji celów i treści pomocna będzie przede wszystkim biblioteka, pracownia informatyczna czy lokalne instytucje oraz twórcy kultury.

Polonista powinien nie tylko odwoływać się do zasobów biblioteki (księgozbiór, zasoby multimedialne), ale także współpracować z bibliotekarzem. Wspólną płaszczyzną działań mogą być np. konkursy, lekcje biblioteczne czy projekty edukacyjne. Dobrze wyposażona biblioteka staje się ośrodkiem edukacji czytelnicznej i medialnej w szkole, więc pomaga przygotować uczniów do samokształcenia i świadomego wyszukiwania, selekcjonowania i wykorzystywania informacji.(I.2.).

Wykorzystanie pracowni informatycznej oraz współdziałanie z informatykiem jest niezbędne, by stwarzać okazje do nabywania umiejętności związanych z zastosowaniem technologii informacyjno – komunikacyjnej, czyli np. podczas prezentacji multimedialnych, zajęć z multibookiem, lekcji związanych z redakcją tekstu napisanego na komputerze (III.1.4) czy zajęć o elektronicznych środkach przekazywania informacji (III.1.6). Dostęp do Internetu ułatwi też ukazanie specyfiki różnych tekstów kultury (II.1.11) np. poprzez wizytę w wirtualnym muzeum, czy kontakt z tekstem, którego zabrakło np. w podręczniku.

Jednym z pomysłów na wspólne działanie polonisty, bibliotekarza i informatyka jest stworzenie na stronie internetowej szkoły e-biblioteki, skąd uczeń będzie mógł ściągnąć teksty, dowiedzieć się o nowościach, wyrazić swoją opinię o przeczytanej książce.

Warto wykorzystywać też zasoby lokalnych instytucji kultury, zwłaszcza jeśli znajdują się w pobliżu szkoły. Pracownicy muzeum czy teatru z pewnością pomogą wprowadzić w świat teatru i sztuk plastycznych (II.2.11, II.4.1). Bezpośredni kontakt z pewnością przyczyni się do rozwijania estetycznej wrażliwości i zachęci do samodzielnego kontaktu z dziełami sztuki.

Kontakt z lokalnymi twórcami kultury, obecność na lokalnych imprezach kulturalnych pomoże też zrealizować cele związane z uświadomieniem uczniom charakterystycznych cech kultury i języka jego regionu (I.3.4).

5.6. WYKORZYSTANIE TECHNOLOGII INFORMACYJNO - KOMUNIKACYJNYCH

Zawód nauczyciela wymaga kreatywności, twórczego podejścia do wykonywanej pracy. W osiągnięciu celów wskazanych przez podstawę programową z pewnością obowiązkowe jest korzystanie z nowych technologii; ze sprzętu (np. komputer, rzutnik multimedialny, tablica interaktywna), narzędzi (oprogramowania) oraz zasobów Internetu.

5.6.1. sprzęt

Komputer i rzutnik jest niezbędny na wielu lekcjach, począwszy od prezentacji przykładów dzieł sztuki po wspólne redagowanie tekstu. Komputer jest też przydatny w zajęcia z uczniami dyslektycznymi i mającymi

trudności z ortografią. Umożliwia wielokrotne dokonywanie poprawek i estetyczne wykonanie pracy, co często jest nieosiągalne dla dyslektyka w tradycyjnej formie.

Warto wykorzystywać też różne oprogramowania, pakiety edukacyjne, e-podręczniki. Ważne, by zapoznać się z aktualną ofertą i wybrać to, co będzie odpowiadało potrzebom i możliwościom naszych uczniów, a przede wszystkim czy służyło będzie realizacji wymaganych treści.

5.6.2. zasoby Internetu

Internet możemy wykorzystać go jako narzędzie do komunikowania się z uczniami (zadania domowe, dodatkowe zadania, informacje itp.) oraz źródło informacji. Z zasobów, które możemy polecić uczniom i wykorzystać na lekcji, warto wymienić:

- hipertekstowe wydania utworów w bibliotece internetowej Wolne Lektury (www.wolnelektury.pl), przydatne, gdy w podręczniku brakuje tekstu lub w pracy z uczniem z dysleksją rozwojową, który ma problem z opanowaniem techniki czytania i rozumienia tekstu,
- portale poświęcone twórcom,
- słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych Władysława Kopalińskiego (www.sloownik-online.pl/oslo)
- poradniki językowe np. poradnia językowa Wydawnictwa Naukowego PWN (www.poradnia.pwn.pl), Rada Języka Polskiego (www.rjp.pan.pl)
- serwisy poświęcone różnym dziedzinom sztuki, np. Internetowy Serwis Filmowy Stopklatka (www.stopklatka.pl), polski portal teatralny (www.e-teatr.pl).

Trudno podawać tu katalog serwisów i portali, gdyż oferta w tym zakresie ciągle się zmienia. Powyższy wybór jest subiektywny, a wybrane pozycje są reprezentatywne.

Internet jest źródłem wiedzy nie tylko dla uczniów. Nauczyciele znajdą w nim wiele narzędzi, które będą stanowiły nieocenioną pomoc w nauczaniu swojej dziedziny. Wśród wielu internetowych portali na uwagę zasługuje Portal wiedzy dla nauczycieli Scholaris.

5.7. PORTAL WIEDZY SCHOLARIS (www.scholaris.pl)

Portal wiedzy dla nauczycieli Scholaris to projekt realizowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji. Jego celem jest wspieranie systemu edukacji poprzez gromadzenie i udostępnianie użytkownikom gotowych zasobów edukacyjnych oraz narzędzi dla nauczycieli do wykorzystania w przygotowaniu zajęć szkolnych.

Zgodnie z regulaminem dostęp do zasobów Portalu Scholaris jest bezpłatny, a korzystanie z nich bezwarunkowe i nieograniczone.

Zasoby Scholaris to różnorodne pliki: gotowe scenariusze lekcji, prezentacje multimedialne, filmy, grafiki, karty pracy, testy, sprawdziany, poradniki i wiele innych. Potrzebne materiały można bardzo łatwo wyszukiwać przez filtry: przedmiot, typ zasobu lub etap edukacyjny, natomiast po zalogowaniu do portalu otrzymuje się osobiste konto, na których można budować własne zasoby oraz autorskie opracowania lekcji.

Zastosowanie zasobów portalu Scholaris podczas lekcji języka polskiego w gimnazjum

Poniżej przedstawiam przykładowe wykorzystanie zasobów Scholaris z podziałem na klasy oraz różnorodność dostępnych materiałów. Można znaleźć tam materiały pomocne w realizacji celów kształcenia z zakresu odbioru wypowiedzi, analizy i interpretacji, tworzenia wypowiedzi oraz rozwijania świadomości językowej. Ze względu na powiększającą się bazę zasobów warto zaglądać na www.scholaris.pl.

klasa	tytuł zasobu	typ zasobu	treści nauczania (realizacja podstawy programowej)
pierwsza	Biblijne stworzenie świata i człowieka	prezentacje multimedialne	I.1.1, I.1.2, II.1.2, II.2.10, II.4.2
	Mądrość przypowieści o miłosiernym Samarytaninie	e-lekcje	I.1.1, II.1, II.2.5, II.2.7, II.4.3
	Adam i Ewa – dwa opisy stworzenia	ćwiczenia interaktywne	I.1.1, I.1.2, II.2.10, II.4.1
	Bawiąc, uczyć – tajemnica fraszek Jana Kochanowskiego	scenariusze lekcji	I.1.7, II.1.1, II.1.2, II.2.7, II.3.1, II.4.2
	Budowa i typy wiersza	zdjęcia ilustracje	II.2.6
	Długa droga do domu (losy Odyseusza, bohatera eposu Homera pt. "Odyseja")	filmy wideo animacje	I.1.1, I.1.3, II.2.1, II.2.2
	Ciche czytanie ze zrozumieniem to sztuka! Staramy się ją opanować	scenariusze lekcji	I.1.1, I.1.2, I.1.4,
	Ćwiczenia utrwalające wiadomości o czasowniku	karty pracy ucznia	I.3.8, I.3.8, III.2.10
	Czuję i myślę – przygotowanie do opisu przeżyć wewnętrznych - karta pracy	karty pracy ucznia	III.2.3, III.2.4
	Etykieta dla każdego – wzbogacamy nasze słownictwo	scenariusze lekcji	III.2.5, III.1.7, III.2.1, III.2.3
druga	Alegoria w literaturze i malarstwie (bajki Krasickiego)	scenariusze lekcji	II.1.1, II.1.2, II.2.5, II.2.10., II.3.1, III.1.1,
	Bitwa pod Grunwaldem według Długosza, Sienkiewicza i Matejki	scenariusze lekcji	I.1.1, II.2.11, II.3.1
	Hymn o miłości doskonałej	ćwiczenia interaktywne	I.1.1, I.1.2, II.2.4, II.2.7
	Krzyżówka: "Krzyżacy"	quizy rebusy krzyżówki	I.1.2
	Budowa zdania – ćwiczenia	karty pracy ucznia	I.3.5, III.2.10
	Błędy składniowe – ćwiczenia redakcyjne	scenariusze lekcji	I.3.6, III.2.5, III.2.7
trzecia	Jan Kochanowski	filmy wideo animacje	I.1.1, I.1.2, II.3.2
	Aleksander Fredro „Zemsta”	testy i sprawdziany	II.2.6, II.2.9
	Co nas łączy? Charakterystyka głównych bohaterów "Kamieni na szaniec" Aleksandra Kamińskiego	scenariusze lekcji	I.1.2, I.1.3, II.2.2, II.3.1, II.4.2, II.4.3
	Dialektyzmy	ćwiczenia interaktywne	I.3.3, III.2.2
	Lekcja z obrazem - Rembrandt van Rijn ("Powrotu syna marnotrawnego")	prezentacje multimedialne	I.1.1, II.1.2, II.1.2, II.2.11, II.3.1, II.4.3
	Jak napisać życiorys?	zdjęcia ilustracje	III.1.1, III.1.2
Odmiany języka polskiego	tablice schematy	I.3.1, I.3.4	

6. ZAŁOŻONE OSIĄGNIĘCIA UCZNIĄ

Podstaw programowa treści nauczania formułuje w języku osiągnięć. Nie widzę więc potrzeby ich przepisywania. Niewątpliwie potrzebne jest jednak pewne podsumowanie, pamiętając o celach ogólnych oraz umiejętnościach ponadprzedmiotowych.

Absolwent gimnazjum w zakresie **WIEDZY I UMIEJĘTNOŚCI:**

- sprawnie posługuje się językiem ojczystym,
- zna i stosuje werbalne i niewerbalne komunikowania się,
- rozwinął swoje kompetencje komunikacyjne,
- rozpoznaje przejawy manipulacji,
- jest świadomym odbiorcą kultury,
- poznał teksty proponowane w programie,
- zna i wykorzystuje wiedzę z teorii literatury i nauki o języku,
- zna podstawowe gatunki i rozpoznaje rodzaje literackie,
- rozwinął umiejętność odbioru oraz analizy i interpretacji tekstów,
- poznał tradycyjne wartości oraz różnorodność postaw,
- poznał specyficzne cechy różnych dziedzin sztuki,
- umie wypowiadać się w poznanych gatunkach wypowiedzi ustnej i pisemnej,
- potrafi wypowiadać się na temat poznanych ponadczasowych zagadnień egzystencjalnych,
- rozwinął świadomość językową,
- potrafi samodzielnie docierać do informacji,
- umie pracować w zespole.

W zakresie **POSTAW:**

- dąży do poznania siebie, rozpoznaje swoje potrzeby,
- kształtuje swój charakter,
- buduje własny system wartości oparty na uniwersalnych wartościach humanistycznych, zwłaszcza uczciwości, wiarygodności, odpowiedzialności, wytrwałości, poczuciu własnej wartości, szacunku dla innych,
- ceni prawdę, dobro i piękno,
- jest świadomy konsekwencji swoich wyborów,
- szanuje tradycję i kulturę własnego narodu, regionu, jest Polakiem i Europejczykiem,
- jest tolerancyjny wobec innych kultur i tradycji,
- jest aktywny, twórczy, samodzielny, przedsiębiorczy, elastyczny,
- jest zdyscyplinowany, wyznacza i osiąga cele,
- zyskuje wrażliwość etyczną w sferze komunikacji międzyludzkiej,
- jest aktywnym uczestnikiem życia społecznego,
- świadomie korzysta z nowoczesnych technologii informacyjno – komunikacyjnych,
- jest refleksyjnym odbiorcą dzieł kultury,
- krytycznie i swobodnie porusza się w świecie mediów,
- selekcjonuje i hierarchizuje,
- efektywnie współpracuje,
- rozumie wartość i konieczność uczenia się,
- ma nawyk czytania, szuka kontaktu z różnymi dziełami sztuki,
- czuje się odpowiedzialny za swoje osiągnięcia.

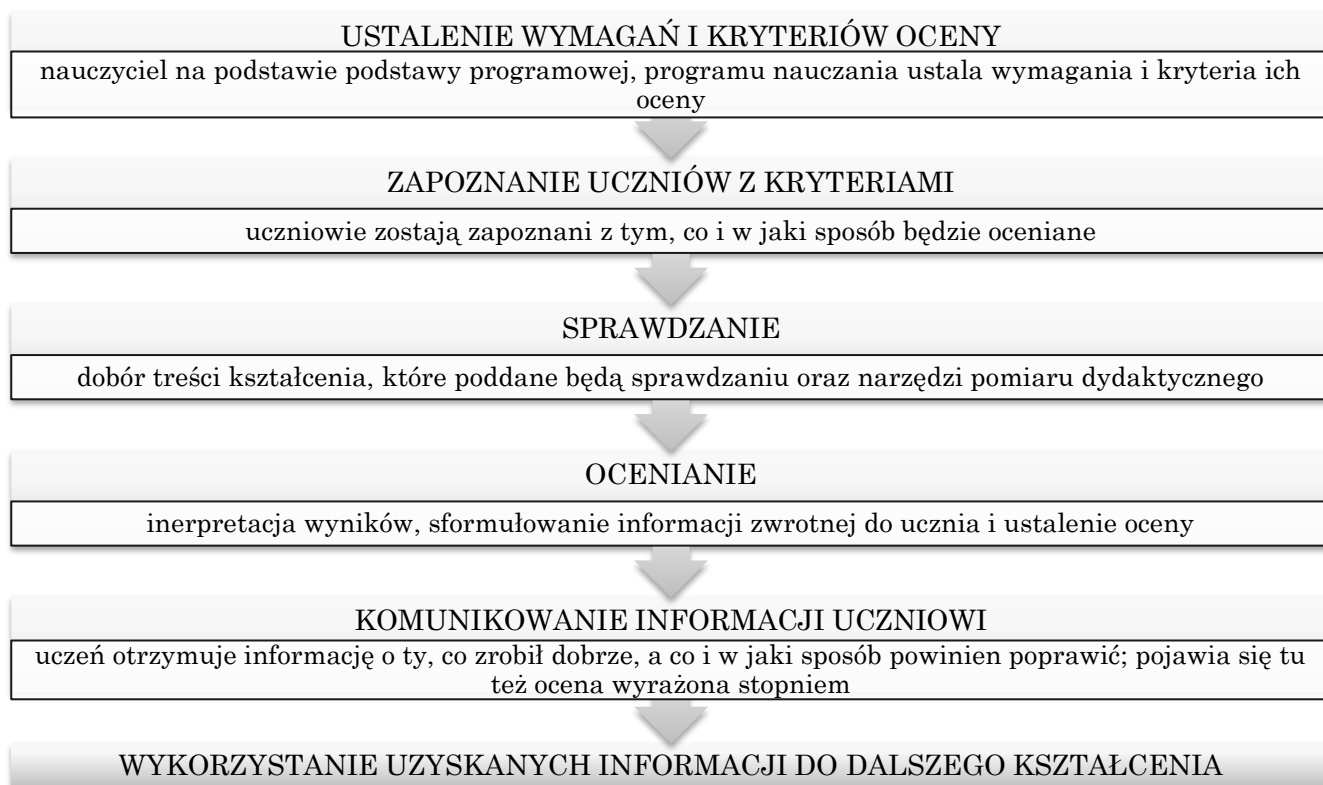
7. KRYTERIA OCENY ORAZ METODY SPRAWDZANIA OSIĄGNIĘĆ UCZNI¹⁵

Nowoczesna szkoła nastawiona jest na rozwój ucznia, dlatego najnowsze tendencje w ocenianiu szkolnym zwracają uwagę na funkcje oceniania, które ma wspierać i wzmacniać proces uczenia się, motywować, wdrażać do samooceny.

Ocenianie to przede wszystkim komunikowanie się uczniem. Aby spełniło swoją funkcję, musi być skuteczne, trafne i użyteczne. Bardzo ważne jest, aby uczniowie znali wymagania i zapoznali się z kryteriami oceny. Muszą one być sformułowane bardzo konkretnie i w języku zrozumiałym dla uczniów. Bezwarunkowo należy uwzględniać indywidualne potrzeby w przypadku uczniów z zaburzeniami i odchyleniami rozwojowymi oraz specyficznymi trudnościami w uczeniu się. Metody sprawdzania osiągnięć oraz kryteria oceny powinny być jasno określone w PSO. Oprócz oceny nauczycielskiej warto wykorzystywać ocenianie koleżeńskie oraz samoocenę.

7.1. PODSTAWOWE CZYNNOŚCI NAUCZYCIELA W PROCESIE OCENIANIA

Nauczyciel powinien podjąć następujące czynności w procesie oceniania:

¹⁵ Na podstawie następujących publikacji: materiały w serwisie Edukacyjnym www.ceo.org.pl/pl/ok; B. Niemierko, ocenianie bez tajemnic, WSiP Warszawa 2002; B. Niemierko, między oceną szkolną a dydaktyką WSiP Warszawa 1997, B. Niemierko, J. Brzdąk, Dwa rodzaje oceniania szkolnego, Katowice 2002

7.2. NAJWAŻNIEJSZE OBLICZA SZKOLNEGO OCENIANIA

kształtujące - sumujące

• dostarcza uczniowi i nauczycielowi informacji o bieżącym poziomie osiągnięć • pozyskane informacje pozwalają na modyfikowanie dalszego nauczania • celem jest rozpoznawanie przebiegu procesu uczenia się, wspieranie rozwoju ucznia • uczeń zna kryteria oceniania • uczeń otrzymuje informację zwrotną, która informuje go, co zrobił dobrze, a co źle wraz ze wskazówkami o sposobie poprawy • komentarz sformułowany jest kodem pozytywnym; najpierw podane są zalety, w dalszej kolejności wady • zwraca uwagę na proces uczenia się	• podsumowuje pracę ucznia • celem jest diagnoza wiedzy i umiejętności • ma charakter okresowy, np. po zakończeniu działu, semestru, roku • najważniejszy jest osiągnięty efekt

analityczne (kryterialne) - holistyczne

• daje obraz wiedzy szczegółowej ucznia • poziom osiągnięć jest oceniany na podstawie sprawdzenia wyodrębnionych czynności ucznia • celem jest sprawdzenie konkretnej umiejętności i uzyskanie porównywalnych wyników • daje możliwość odróżnienia elementów opanowanych od nieopanowanych • nie uwzględnia w pełni struktur wiedzy • oparte jest na kryteriach jakościowych	• ma charakter całościowy • celem jest ustalenie, jak uczeń potrafi wykorzystać swoją wiedzę i umiejętności • posługuje się schematem punktowania, czyli wykazem pożądanych właściwości przebiegu i czynności ucznia

Nie ma jednej idealnej drogi oceniania. Decyzja należy do nauczyciela, ale musi pamiętać o tym, co jest najważniejsze – rozwój ucznia. Ocena kształtująca jest związana z procesem uczenia się, a sumująca kończy go. Oceniać można to, czego się uczyło, a uczeń powinien otrzymać informację o tym, co wie, a co jeszcze powinien wiedzieć i jak może dalej pracować.

7.3.METODY POMIARU DYDAKTYCZNEGO

By sprawdzić stopień opanowania wiadomości i umiejętności, powinno się stosować różnorodne metody, np.

- kartkówki,
- prace klasowe,
- sprawdziany,
- testy czytania ze zrozumieniem (!),
- prace domowe,
- notatki,
- wypowiedzi ustne,
- metodę projektu,
- prezentację multimedialną.

Motywuujące jest również ocenianie aktywności na lekcji (ja np. stosuję „plus”, trzy ”plusy” dają ocenę bdb.) czy działań pozalekcyjnych związanych z kompetencjami przedmiotowymi.

Bardzo ważne jest poprawne budowanie narzędzi – sprawdzamy w nich, czego faktycznie uczyliśmy; uwzględniamy zadania o różnym stopniu trudności; sprawdzamy wiedzę i umiejętności; zamieszczamy schemat punktowania. Niezwykle istotne jest również omówienie wyników przy wykorzystaniu modelu odpowiedzi.

kartkówka	– pozwala sprawdzić wiedzę i umiejętności w wąskim zakresie,
obserwacja	– obserwacja zachowań, działań ucznia – przydatne mogą być różne formularze obserwacyjne – może być zastosowana np. do oceny umiejętności współpracy, dyskusowania
odpytywanie	– uczeń odpowiada na pytanie nauczyciela lub wykonuje określone zadanie – należy zaplanować rodzaj pytań, poziom, cel – dobrze sprawdza się zasada dwóch pytań – pierwsze na ocenę dobrą, w zależności od poziomu odpowiedzi zadajemy pytanie na ocenę wyższą lub niższą; w razie konieczności zadajemy pytania pomocnicze
praktyczna praca	– daje możliwość sprawdzenia kompetencji ucznia w zakresie zastosowania zdobytej wiedzy (projekt edukacyjny)
test	–zbiór zadań, dobranych na podstawie wymagań programu nauczania –stosujemy w nich pytania otwarte i różne rodzaje zamkniętych –służy ustaleniu poziomu opanowania umiejętności szczegółowych –może dotyczyć wąskiego zakresu treści lub stanowić formę podsumowania pewnego okresu kształcenia
wpracowanie	–to otwarta forma sprawdzianu pisemnego –pozwała na sprawdzenie w jaki sposób uczeń potrafi zastosować wiedzę i umiejętności –powinno być poprzedzone ustaleniem wymagań i kryteriów oceny

7.4. OCENIANIE PRAC PISEMNYCH

Przy ocenianiu dłuższych wypowiedzi pisemnych warto zastosować ocenianie holistyczne, tym bardziej, że tak są oceniane prace na egzaminie. Warto przytoczyć tu sposób oceniania dłuższej formy wypowiedzi przedstawiony w *Informatorze o egzaminie gimnazjalnym od 2011/2012 r.* Przy ocenie uwzględnia się sześć aspektów: treść, segmentację tekstu, styl, język, ortografię i interpunkcję. W przypadku rozprawki będzie to wyglądało następująco:

treść (błąd rzeczowy obniża ocenę o jeden poziom)

<i>oceniane cechy wypowiedzi</i>	<i>poziom 4.</i>	<i>poziom 3.</i>	<i>poziom 2.</i>	<i>poziom 1.</i>	<i>poziom 0.</i>
realizacja tematu	praca odnosi się do problemu sformułowanego w temacie	praca odnosi się do problemu sformułowanego w temacie	praca w przeważającej części odnosi się do problemu sformułowanego w temacie	praca jest luźno związana z problemem sformulowanym w temacie	praca nie odnosi się do problemu sformułowanego w temacie lub nie zawiera argumentacji
stanowiska autora	przedstawia stanowisko autora (bezpośrednio formułuje (tezę, hipotezę; wniosek) lub pośrednio (można się go domyślić)	przedstawia stanowisko autora	nie jest jasne, za czym lub przeciw czemu zdający argumentuje	próba rozumowania (nie da się stwierdzić, za czym lub przeciw czemu zdający argumentuje)	
argumentacja	zawiera trafną i wnikliwą argumentację; argumentacja wyczerpuje wymagania tematu	zawiera trafną argumentację, ale argumentacja nie wyczerpuje wymagań tematu	zawiera częściowo trafną argumentację	zawiera próbę argumentacji	
logika wyводу podkreślona jest segmentacja tekstu	zachowuje logikę wyводу podkreślona segmentacja tekstu	w przeważającej części zachowuje logikę wyводу			

segmentacja tekstu

poziom 1.: segmentacja konsekwentna

poziom 0.: segmentacja przypadkowa, brak segmentacji

styl

poziom 1.: styl konsekwentny i dostosowany do przyjętej formy wypowiedzi

poziom 0.: styl niekonsekwentny lub niedostosowany do przyjętej formy wypowiedzi

język

poziom 2.: najwyżej 3 błędy składniowe lub leksykalne, lub frazeologiczne, lub fleksyjne

poziom 1.: 4 błędy składniowe lub leksykalne, lub frazeologiczne, lub fleksyjne

poziom 0.: ponad 4 błędy składniowe lub leksykalne, lub frazeologiczne, lub fleksyjne

ortografia

poziom 1.: najwyżej 2 błędy (dysortografia: 3 bł.)

poziom 0.: ponad 2 błędy (dysortografia: 3 bł.)

interpunkcja

poziom 1.: najwyżej 3 błędy (dysortografia: 4 bł.)

poziom 0.: ponad 3 błędy (dysortografia: 5 bł.)

W praktyce szkolnej, kształcąc umiejętność pisania określonej formy wypowiedzi, z powodzeniem stosuję tzw. *metryczkę pracy*. Jest to bardzo czytelna dla ucznia forma informacji zwrotnej. Uczeń otrzymuje listę precyzyjnie sformułowanych kryteriów wraz z komentarzem. W zakresie cech wypowiedzi ucznia podkreślamy te, które zauważamy w pracy ucznia, a w rubryce *i co dalej?* podpowiadamy uczniowi co i jak powinien poprawić (np. w zakresie argumentacji: *przyjrzyj się przykładom i sprawdź, które nie są związane z tematem pracy; zastąp je właściwymi, możesz skorzystać z następujących tekstów...*). Metryczka staje się punktem wyjścia do dalszej pracy.

Oto przykład *metryczki* rozprawki:

to jest oceniane:	cechy Twojej wypowiedzi:	i co dalej?
realizacja tematu	<ul style="list-style-type: none"> – podjąłeś pracę – napisałeś ją zgodnie z tematem / w przeważającej części / luźno związałeś z tematem / nie na temat 	
prezentacja stanowiska	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawiłeś swoje stanowisko: sformułowałeś tezę, hipotezę / nie wiadomo, jakie masz stanowisko – wyprowadziłeś wnioski ze swoich rozważań 	
przedstawienie argumentów	<ul style="list-style-type: none"> – podałeś właściwe przykłady i wykorzystałeś je dla poparcia swojego stanowiska / nie wykorzystałeś potrzebnych przykładów / twoje przykłady są częściowo trafne / próbowałeś uzasadnić swoje stanowisko 	
logiczność i spójność wypowiedzi	<ul style="list-style-type: none"> – nie powtarzasz myśli / zdarzają się zbędne powtórzenia – swoje rozważania prowadzisz w określonym porządku – porządkujesz myśli w obrębie akapitów – stosujesz „spinacze” tekstu (np. <i>zatem, wynika z tego, że</i>) – nie zrobiłeś błędów rzeczowych 	
segmentacja tekstu	<ul style="list-style-type: none"> – konsekwentnie wydzielasz części wypowiedzi / brakuje uporządkowania rozważań 	
styl	<ul style="list-style-type: none"> – dostosowałeś styl do wypowiedzi argumentacyjnej – posługujesz się poprawnym, jasnym, zrozumiałym stylem 	
język	<ul style="list-style-type: none"> – dbasz o poprawność językową – przekroczyłeś liczbę dopuszczalnych błędów:... 	
ortografia	<ul style="list-style-type: none"> – dbasz o poprawność ortograficzną – przekroczyłeś liczbę dopuszczalnych błędów:... 	
interpunkcja	<ul style="list-style-type: none"> – dbasz o poprawność interpunkcyjną – przekroczyłeś liczbę dopuszczalnych błędów:... 	
układ graficzny	<ul style="list-style-type: none"> – praca jest estetyczna, ma odpowiedni margines, światło, wydzielony temat, podpisana jest w lewym górnym rogu – tekst jest rozplanowany od marginesu lewego do prawego 	
dodatkowe walory pracy	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawiłeś oryginalne spostrzeżenia – umiejętnie przytaczasz cytaty – masz bogate słownictwo – posługujesz się swobodnym, wyrobionym stylem – swobodnie posługujesz się wzorcową odmianą języka 	

Błędy w pracach pisemnych¹⁶.

Błędy uczniowskie należy oznaczać, ale przy ocenie warto brać pod uwagę przede wszystkim normy, które zostały naruszone, a nie ilość błędów.

Katalog błędów:

rodzaj błędu		sposób znaczenia	
błędy merytoryczne	rzeczowe	rzech.	
	logiczne, np. – nieuzasadnione powtarzanie tych samych myśli, – brak relacji przyczynowo-skutkowej, – wnioskowanie nie wynika z argumentacji...	log.	
błędy gramatyczne	fleksyjne (zaburzenia w odmianie wyrazów) – niewłaściwa postać wyrazu, – niewłaściwy wzorec odmiany, – niewłaściwa postać tematu fleksyjnego, – niewłaściwa końcówka fleksyjna, – brak odmiany, – nie uwzględnienie rodzaju, – niepoprawne użycie stopnia wyższego,	fleks.	jęz.
	składniowe (zaburzenia w budowie zdania) – naruszenie związków wyrazów - zgody, rządu – niepoprawne użycie przyimka, spójników, zaimków, – niepoprawne skróty składniowe, – niewłaściwe użycie imiesłowowego równoważnika zdania, – niepoprawny szyk, – zredagowanie samego wypowiedzenia podrzędnego, – rozpoczęcie zdania od spójników, – brak orzeczenia w zdaniu, gdy jest konieczne, – zbędny podmiot, – nieprawidłowe wyznaczenie granic zdania, – powtarzanie tych samych struktur składniowych,	skł.	
błędy leksykalne	wyrazowe (zaburzenia w zakresie słownictwa) – używanie słów w niewłaściwym znaczeniu, – mylenie znaczeń wyrazów, – wprowadzanie pleonazmów, – nadużywanie wyrazów modnych, – niepoprawne użycie synonimów,	leks.	
	frazeologiczne (zaburzenia w użyciu stałych lub luźnych związków wyrazowych) – rozbijanie stałych i luźnych związków frazeologicznych, – zastosowanie związku wyrazowego w złym znaczeniu, – przekształcanie frazeologizmów, – zmiana znaczenia frazeologizmu,	fraz.	

¹⁶ na podstawie następujących pozycji: Nowy słownik poprawnej polszczyzny pod red. A. Markowskiego, PWN Warszawa 2003; *Formy i normy, czyli poprawna polszczyzna w praktyce* praca zbiorowa pod red. K. Mosiołek-Kłosińskiej, Warszawa 2001; J. Miodek, *Słownik ojczystny-polszczyzny*, Wrocław 2002; J. Strutyński, *Mała gramatyka języka polskiego*, Kraków 2002.

	słowotwórcze – zastosowanie niewłaściwego formantu, – wybór niewłaściwej podstawy słowotwórczej,	słow.	
błędy stylistyczne	(zaburzenia w doborze środków stylistycznych) – mieszanie stylów, – wielosłowie, – nadużywanie zaimków, – powtarzanie wyrazów, – nadużywanie słów obcego pochodzenia, – nieuzasadnione powtarzanie wyrazów,	styl.	
błędy zapisu	ortograficzne (zaburzenia w prawidłowej pisowni) – używanie niewłaściwych liter i połączeń literowych, – niewłaściwa pisownia łączna lub rozdzielna, – niewłaściwe użycie łącznika, – niewłaściwe używanie wielkich i małych liter,	ort.	
	interpunkcyjne – brak właściwego znaku interpunkcyjnego, – zbędne użycie znaku interpunkcyjnego, – użycie niewłaściwego znaku interpunkcyjnego,	int.	
	graficzne – przestawienie, opuszczenie, zamiana liter,	graf.	

Błędy w pracach uczniów ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się.

Za błędy typowo ortograficzne uważa się:

- u – ó, ż – rz, h – ch,
- zmiękczenia (np. ćóca zam. ciocia),
- utrata dźwięczności lub udźwięcznienie (np. kóska zam. kózka).

Jeśli mylenie liter nie jest łamaniem zasady ortograficznej, powinno być traktowane jako błędy graficzne.

Do błędów graficznych zalicza się:

- dodawanie, opuszczanie, przestawianie liter, sylab lub całych wyrazów,
- mylenie liter:
 - o podobnym kształcie (np. o-a, e-ą),
 - dużych i małych,
 - rzadziej używanych (h, H, f, F, L),
 - odpowiedników głosek zbliżonych fonetycznie (np. b-p),
 - różniących się w położeniu w stosunku do osi pionowej (p-b) lub poziomej (m-w),
- ominięcie drobnych elementów graficznych, w tym:
 - oznaczanie miękkości nad literą,
 - kropek nad literą,
 - „ogonków” przy literach ą, ę, i kreski przy literach ó, t, ł,
- błędy dotyczące podziału wyrazu lub całego zdania,
- pisownia łączna i rozłączna różnych części mowy.

7.5. OCENIANIE WYPOWIEDZI USTNYCH

Oceniając wypowiedzi ustne, należy w informacji zwrotnej poinformować ucznia, czy:

- wypowiadał się na temat
- był komunikatywny
- używał poprawnego i bogate słownictwa
- przestrzegał poprawności językowej
- dbał o spójność i logiczność wypowiedzi.

Gdy oceniamy recytację tekstu z pamięci, warto wziąć pod uwagę następujące kryteria, np.:

- zgodność z tekstem
- płynność
- przestrzeganie znaków przestankowych
- dostosowywanie tempa recytacji i barwy głosu do treści i nastroju wiersza
- wykorzystanie gestów i mimiki.

7.6. OCENIANIE ZESZYTU

Wychodzę z założenia, że do zeszytu uczniowskiego trzeba zaglądać. Zeszyt jest obszarem, na którym najłatwiej ocenić stopień samodzielności ucznia w zakresie gromadzenia, porządkowania i hierarchizowania informacji.

Uczniowie mogą otrzymać na początku roku *metryczkę zeszytu*. Na niej nanoszone są uwagi i wskazówki – jak lepiej pracować w zeszycie, by był pomocą w uczeniu się. Zeszyty powinno się sprawdzać dwa razy w semestrze, a te z dużymi mankamentami – częściej. Ocenę można wystawić na koniec roku.

Oto przykład metryczki zeszytu:

		<i>data:</i>	<i>data:</i>
		<i>W Twoim zeszycie:</i>	
PORZĄDKOWANIE	gromadzisz informacje (notatki z lekcji; prace dom., dodatkowe materiały)		
	dbasz o poprawność rzeczową		
	tytułujesz notatki		
	porządkujesz informacje		
JĘZYK	stosujesz poprawne słownictwo		
	dbasz o poprawność językową		
	stosujesz reguły ortograficzne		
	stosujesz reguły interpunkcyjne		
TECHNIKA NOTOWANIA	poprawnie stosujesz różne formy notowania		
	stosujesz kolorowy zapis		
	używasz zróżnicowanego liternictwa		
	stosujesz "aktywny" margines		
	umiesz rozplanować tekst		
ESTETYKA	wydzielasz temat lekcji		
	piszesz wyraźnie		
	unikasz skreśleń; skreślasz estetycznie		

7.7. OCENA KOLEŻEŃSKA I SAMOOCENA

Ważnymi elementami oceniania jest ocena koleżeńska oraz samoocena, gdyż uczy odpowiedzialności za własny proces uczenia się.

Ocena koleżeńska to uczenie się od siebie nawzajem, wymiana doświadczeń. Uczeń np. sprawdzając pracę kolegi, zauważy co sam pominął, jakie błędy zrobił, co zrobił lepiej. Formy oceny koleżeńskiej: sprawdzanie ćwiczeń, komentarze do pracy, ćwiczeń.

Samoocena pozwala uświadomić sobie co wiem i umiem, co mogę utrwalić i wyćwiczyć, jakie mam braki. Formy samooceny: wyrażenie opinii, czego uczeń nauczył się podczas lekcji, wyrażenie opinii na temat własnego wkładu pracy w działania grupy, wypełnienie arkusza samooceny.

W obydwu przypadkach trzeba ustalić kryteria oceniania i nauczyć uczniów udzielania informacji zwrotnej.

7.8. USTALANIE ŚRÓDROCZNYCH I ROCZNYCH OCEN KLASYFIKACYJNYCH

Oceny śródroczne oraz roczne wynikają z bieżącego oceniania. W ocenianiu należy przyjąć skalę określoną w statucie szkoły. Tradycyjna skalę stopni szkolnych wyrażona jest za pomocą cyfr:

wymagania podstawowe: dopuszczający (2), dostateczny (3),

wymagania ponadpodstawowych: dobry (4), bardzo dobry (5), celujący (6)

W poniższej propozycji obowiązuje zasada kumulatywności, niższy poziom zawiera się w wyższym. Uwzględniamy te treści, które były wprowadzone w danej klasie.

ocena	niedostateczna	dopuszczająca	dostateczna	dobra	bardzo dobra	celująca
<i>1. odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji</i>	nie stara się zrozumieć odbieranych komunikatów i wyszukiwać w nich informacji;	określa główną myśl komunikatów pisanych i mówionych; podejmuje próbę sporządzenia notatki; rozpoznaje typowe intencje wypowiedzi; rozpoznaje kłamstwo; rozpoznaje poznane typy wypowiedzi wskazuje tezę wyrażoną explicite, argument; przy pomocy odczytuje teksty posługujące się kodem pozajęzykowym; rozumie mowę ciała;	czyta ze zrozumieniem; samodzielnie wynotowuje najważniejsze myśli odbieranego komunikatu; stara się porządkować informacje; wskazuje elementy wypowiedzi; wskazuje fakt i opinię; odróżnia fikcję od kłamstwa; wskazuje odpowiednie cytaty; zauważa i prawidłowo odczytuje intencje wypowiedzi; dostrzega przejawy agresji i manipulacji; zwraca uwagę na informacje w przypisie; treści przekazów medialnych odbiera w sposób ukierunkowany przez nauczyciela;	dokonuje selekcji informacji; samodzielnie sporządza notatkę; uzupełnia brakujące informacje na podstawie kontekstu; wyciąga wnioski; podaje trafne cytaty; wykorzystuje informacje z przypisów; rozumie intencje nadawcy w różnych sytuacjach i relacjach; świadomie odbiera przekazy medialne;	sprawnie odczytuje informacje w różnych tekstach; krytycznie odbiera różne komunikaty, w tym treści medialne; dostrzega problem, samodzielnie wyciąga wnioski, uogólnia; rozróżnia fakt i opinię; dostrzega ukrytą manipulację, ironię;	posiada umiejętność samodzielnej pracy z różnymi tekstami; potrafi twórczo przetwarzać i wykorzystać treści komunikatów;
<i>2. analizowanie interpretowanie, wartościowanie</i>	nie podejmuje próby analizy i interpretacji tekstów;	stara się opisać odczucia wywołane przez tekst; potrafi odczytać znaczenia dosłowne i metaforyczne niektórych komunikatów; odczytuje treści różnych tekstów; zna podstawowe środki literackiego wyrazu, język teatru; stara się rozpoznać rodzaje i gatunki literackie, środki stylistyczne, elementy świata przedstawionego;	określa problematykę, tematykę dzieła; podejmuje próbę analizy i interpretacji; odczytuje metaforyczne i symboliczne znaczenia; dostrzega konteksty; zna środki wyrazu właściwe różnym tekstom kultury; odczytuje bliskie sobie wartości; rozpoznaje rodzaje i gatunki literackie, środki stylistyczne, elementy świata przedstawionego; wskazuje elementy konstrukcyjne utworu; z pomocą zauważa nawiązania do poznanych wątków	swobodnie wypowiada się o utworze; zna literackie środki wyrazu i odczytuje ich funkcje; analizuje i interpretuje; wykorzystuje znajomość elementów konstrukcyjnych utworu oraz gatunków i odmian gatunkowych do właściwej interpretacji dzieła; stara się posługiwać poznaną terminologią; czyta teksty na poziomie symbolicznym i przenośnym; dostrzega konteksty przydatne do interpretacji; dostrzega wartości wpisane w teksty;	samodzielnie i krytycznie analizuje i interpretuje teksty; funkcjonalnie posługuje się poznaną terminologią z teorii literatury; dostrzega i omawia uniwersalne wartości, postawy, zagadnienia; odwołuje się do poznanych elementów topiki śródziemnomorskiej;	samodzielnie i krytycznie analizuje i interpretuje teksty pozaprogramowe; bezbłędnie odczytuje symbole kulturowe i aluzje literackie w nie wpisane; dysponuje bogatym słownictwem terminologicznym; próbuje samodzielnie wartościować zjawiska z kręgu kultury wysokiej i niskiej;

			literackich i kulturowych;	zauważa nawiązania do poznanych wątków literackich i kulturowych;		
3. <i>tworzenie wypowiedzi ustnych</i>	mimo pomocy wypowiada się nie na temat; tworzy wypowiedzi niespójne, nielogiczne, niekomunikatywne;	tworzy zrozumiałe wypowiedzi; stara się wypowiadać na temat; przedstawia treści przeczytanych tekstów; wygłasza teksty z pamięci;	zabiera głos w dyskusji; wypowiada się na temat; buduje krótkie, logiczne wypowiedzi; nawiązuje kontakt z odbiorcą; stara się czytelnie wyrazić swoje intencje; stara się wypowiadać w sposób poprawny; prezentuje wypowiedzi wcześniej przygotowane; wygłasza z pamięci teksty i podejmuje próbę ich głosowej interpretacji; przestrzega zasad etyki mowy; stara się stosować zasady etykiety językowej;	wyraża własne stanowisko w trakcie dyskusji; uzasadnia swoje racje ciekawie i komunikatywnie; właściwie wyraża swoje intencje; komponuje dłuższe wypowiedzi w sposób logiczny i uporządkowany; stara się tworzyć poprawne wypowiedzi w sytuacji oficjalnej i nieoficjalnej; koryguje swoje błędy; wypowiada się w sposób zgodny z ogólnopolską normą wymowy; recytuje, uwzględniając barwę, intonację i natężenie głosu; stosuje zasady etykiety językowej;	mówi na temat wyczerpująco; dobiera stosowne słownictwo; polemizuje; przytacza trafne argumenty; wykazuje się swobodą konwersacji; prezentuje dłuższe wypowiedzi na temat różne tematy; wypowiada się w sposób zgodny z ogólnopolską; interpretuje głosowo teksty wygłaszane z pamięci;	formułuje dojrzałe, wnikliwe wnioski świadczące o jego erudycji; buduje spójne, logiczne, bezbłędne wypowiedzi;
4. <i>tworzenie wypowiedzi pisemnych</i>	nie podejmuje próby tworzenia wypowiedzi pisemnej; nie stara się pisać we właściwej formie; pisze nie na temat;	podejmuje próbę tworzenia wypowiedzi w poznanych formach; stara się pisać na temat; stara się stosować zasady organizacji tekstu; tworzy pracę odtwórczą; wprowadza dialog;	redaguje pisemne formy wypowiedzi na ogół zgodnie z wymaganiami gatunku; dba o spójność i logikę wypowiedzi; w przeważającej części pisze na temat, zwracając uwagę na najważniejsze zagadnienia; przestrzega zasad organizacji tekstu; stosuje segmentację; stara się dostosować styl do formy wypowiedzi; zwraca uwagę na poprawność i estetykę zapisu; stosuje dialog; streszcza, rozwija tekst;	poprawnie redaguje pisemne formy wypowiedzi zgodnie z wymaganiami gatunku; zachowuje spójność i logikę wypowiedzi; pisze na temat, ale nie wyczerpuje tematu; tworzy wypowiedzi twórcze, samodzielne; celowo stosuje segmentację tekstu; dostosowuje styl do formy wypowiedzi; dba o estetykę pracy; poprawnie stosuje dialog; umiejętnie streszcza, rozwija tekst, dokonuje stylizacji; dba o poprawność zapisu; dokonuje redakcji tekstu i	sprawnie redaguje spójne pisemne formy wypowiedzi; trafnie, wnikliwie wyczerpuje temat; tworzy wypowiedzi urozmaicone kompozycyjnie i fabularnie; redaguje prace oryginalne; styl ma konsekwentny, wyrobiony; segmentacja tekstu podkreśla logikę wypowiedzi; celowo wprowadza dialog; umiejętnie wprowadza cytaty; dokonuje parafrazy, adaptacji;	świadomie wykorzystuje różne formy wypowiedzi; podejmuje próby redagowania wypowiedzi pisemnych w formach spoza podstawy programowej; tworzy teksty oryginalne, nieszablone, ciekawe; publikuje swoje teksty;

				korekty błędów; dba o poprawność zapisu;	popelnia nieliczne błędy w zapisie; samodzielnie i starannie dokonuje redakcji i korekty tekstu;	
5. <i>świadomość językowa</i>	nie rozpoznaje poznanych części mowy i ich form, typów wypowiedzi; mimo pomocy nie opanował minimalnej wiedzy z zakresu nauki o języku, która pozwalałaby na dalsze kształcenie;	rozpoznaje poznane części mowy i ich kategorie gramatyczne, części zdania, konstrukcje składniowe i budowę słotwórczą wyrazu, stara się je poprawnie stosować; próbuje wykonywać proste przekształcenia składniowe; dostrzega różnorodność słownictwa;	dba o poprawność w stosowaniu poznanych form części mowy, części zdania, konstrukcji składniowych, budowy wyrazu; rozróżnia różnorodne typy wyrazów oraz rozumie ich funkcję w tekście; dokonuje prostych przekształceń składniowych; pracuje nad poprawnością;	rozpoznaje poznane części mowy i ich kategorie gramatyczne, rodzaje części zdania, konstrukcje składniowe i budowę słotwórczą wyrazu oraz rozumie ich funkcję w wypowiedziach; wiedzę tę świadomie wykorzystuje w swoich wypowiedziach; właściwie posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą języka; dokonuje przekształceń składniowych;	funkcjonalnie wykorzystuje zdobytą wiedzę z zakresu nauki o języku, ortografii i interpunkcji do tworzenia własnych wypowiedzi ustnych i pisemnych oraz osiągnięcia zamierzonych celów; sprawnie posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą języka; dba o różnorodność składniową; precyzyjnie wysławia się; ma bogate słownictwo;	stosuje wyrażenia i zwroty wzbogacające wypowiedź; dokonuje korekty językowej cudzych tekstów; tworzy teksty w różnych stylach wypowiedzi; pisze bezbłędnie;
6. <i>lektura</i>	nie zna lektur obowiązkowych;	prezentuje ogólną znajomość problematyki lektur programowych; przynajmniej częściowo zapoznał się z ich tekstem;	zna treść i problematykę poznanych lektur; umie odtworzyć najważniejsze wydarzenia; zapoznał się z ich tekstem; zna podstawowe fakty z biografii obowiązkowych autorów;	dobrze zna poznane lektury; świadomie zapoznał się z ich tekstem; zna biografie wskazanych autorów;	wykazuje się bardzo dobrą znajomością wszystkich lektur programowych; zapoznał się z ich tekstem w sposób krytyczny; wykazuje się dokładną znajomością informacji o autorach;	czyta lektury dodatkowe;
7. <i>samokształcenie i docieranie do informacji</i>	nie korzysta z żadnych form pracy proponowanych przez nauczyciela;	z pomocą dociera do informacji z różnych źródeł; korzysta ze słowników w formie książkowej i multimedialnej; stosuje zasady korzystania z zasobów bibliotecznych;	samodzielnie dociera do informacji; gromadzi je i wykorzystuje; praktycznie korzysta ze słowników; samodzielnie korzysta z zasobów biblioteki; stara się organizować i planować własną pracę wykorzystując nowoczesne narzędzia; w ocenie własnej wiedzy i	stosuje różne techniki uczenia się; selekcjonuje i porządkuje informacje z różnych źródeł; starannie przygotowuje się do zajęć;	jest krytyczny; samodzielnie planuje własną pracę; wyciąga wnioski z samooceny; systematycznie przygotowuje się do zajęć; uczestniczy w konkursach przedmiotowych;	odnosi sukcesy uczestniczy w konkursach przedmiotowych; jest animatorem życia literackiego, kulturalnego w szkole;

			umiejętności opiera się na komunikatach nauczycieli; przygotowuje prace domowe;			
--	--	--	---	--	--	--

8. KILKA POMYSŁÓW...

pomysł na lekcję z biografii

<p>TEMAT: Talenty Sienkiewicza. (jedna jednostka lekcyjna)</p>	<p>odniesienia do podstawy programowej</p>
<p>CEL (przedstawiany uczniom): znam fakty z biografii Sienkiewicza.</p> <p>POMOCE:</p> <p>– zestaw materiałów dla grup: biografia Henryka Sienkiewicza, autokarykatura H. Sienkiewicza podpisana „Litwos”, mapka przedstawiająca kraje, do których podróżował Sienkiewicz, fotografię z XIX wieku przedstawiającą ludzi czytających gazety; medal Nagrody Nobla; fotografię przedstawiającą dworek w Oblęgorku, [warto sięgnąć do biografii Sienkiewicza w książce „Pozytywiści i inni” Grażyny Borkowskiej, PWN Warszawa1996]</p> <p>PRZEBIEG:</p> <p>1. Uczniowie pracują w grupach.</p> <p><i>Zadanie 1.: Ustalcie związek otrzymanych fotografii z życiem Henryka Sienkiewicza.</i></p> <p>2. Prezentacja wyników pracy. Uczniowie proponują jeszcze inne fakty z biografii pisarza, na które warto zwrócić uwagę.</p> <p>3. Grupy otrzymują kolejne zadanie.</p> <p><i>Zadanie 2.: Na podstawie poznanych faktów z życia Sienkiewicza spróbujcie ustalić, jakim był człowiekiem (zwróćcie uwagę na osobowość, wartości, poglądy).</i></p> <p>4. Prezentacja wyników pracy.</p>	<p>I.1.1 SP¹⁷, I.1.1, I.1.2</p> <p>I.1.6 SP</p> <p>I.1.7 SP</p>

¹⁷ SP – odwołanie do podstawy programowej przedmiotu język polski dla klas IV-VI.

pomysł na lekcję sztuki pisania

TEMAT: Opisać sytuację. (2-3 jednostki lekcyjne)	odniesienia do podstawy programowej
<p>CEL (przedstawiany uczniom): umiem opisać sytuację</p> <p>PRZEBIEG:</p> <p>1. Wspólnie z klasą redagujemy opis sytuacji na dowolny temat, np. w szatni. Nauczyciel czuwa jedynie nad poprawnością językową zapisywanych zdań [tekst powinien być prezentowany za pomocą rzutnika, w ten sposób wszyscy będą mogli obserwować powstawanie a później korygowanie opisu].</p> <p>2. Ćwiczenia analityczne. Powstaje zwykle tekst nie oddający dynamiki, utrzymany w czasie przeszłym, z dużą ilością przymiotników. Stawiamy więc przed uczniami pytania:</p> <ul style="list-style-type: none"> – co to jest sytuacja? (jedno zdarzenie, które rozgrywa się w krótkim czasie, w jednym miejscu) – kto opisuje ? (świadek lub uczestnik) – co opisujemy? (miejsce, czas, uczestników, ich zachowania, czynności) – w jaki sposób zdynamizować opis? (nagromadzenie czasowników oznaczających ruch, czas teraźniejszy, imiesłowy przysłówkowe współczesne, przysłówki sposobu, unikać przymiotników, stosować zdania pojedyncze, wyliczenia czynności) <p>Tworzymy w ten sposób poradnik redakcyjny.</p> <p>3. Ćwiczenia transformujące. Wspólnie wprowadzamy poprawki do zredagowanego wcześniej opisu. Gdy jest gotowy, uczniowie przepisują go do swoich zeszytów. Można polecić podkreślenie kolorowymi mazakami zastosowanych środków leksykalnych i składniowo-stylistycznych.</p> <p>4. Ćwiczenia syntetyzujące. Każdy uczeń samodzielnie redaguje opis sytuacji np. na boisku, w czasie burzy, na ulicy itp. Ważne, by ta praca odbywała się na lekcji. Uczniowie mają wtedy możliwość wyjaśniania swoich wątpliwości, nauczyciel może obserwować uczniowskie poczynania i na bieżąco reagować – dać informacje o tym, co jest dobrze zrealizowane, a co należy poprawić.</p> <p>5. Gotowe prace uczniowskie powinny być rzetelnie sprawdzone i opatrzone komentarzem. Jeśli zajdzie taka potrzeba, mogą być punktem wyjścia do kolejnych ćwiczeń redakcyjnych.</p>	<p>III.1.5.6 SP, III.1.1, III.1.2,</p> <p>I.3.3i4 SP, III.2.3, III.2.5, III.2.7, III.2.10</p> <p>III.1.1, III.2.5i6 SP</p>

pomysł na lekcję z tekstem lirycznym

TEMAT: E- generacja. (2 jednostki lekcyjne)	odniesienia do podstawy programowej
---	---

<p>CEL (przedstawiany uczniom): uczyć się analizy i interpretacji</p>													
<p>POMOCE:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wiersz Pawła Leśzycyckiego, <i>sim city</i> skopiowany dla każdego ucznia – polecenia dla grup ukierunkowujące pracę nad tekstem – schemat metaplanu (lub rysujemy go na tablicy) – fragmenty tekstów publicystycznych na temat wpływu nowych technologii na życie człowieka <p>PRZEBIEG:</p> <p>1. Uczniowie czytają wiersz Leśzycyckiego i wyrażają swoje pierwsze odczucia zaczynając od słów: <i>myślę, że wiersz...</i></p> <p>2. Uczniowie pracują w grupach według otrzymanych poleceń:</p> <p style="padding-left: 20px;"><i>Zadanie 1.</i></p> <p style="padding-left: 40px;">1. <i>Wskażcie fragmenty przedstawiające sytuację, w której wypowiada się podmiot liryczny.</i></p> <p style="padding-left: 40px;">2. <i>Podkreślcie zaimki i czasowniki w 1. osobie.</i></p> <p style="padding-left: 40px;">3. <i>Omówcie cechy zapisu utworu.</i></p> <p style="padding-left: 20px;"><i>Zadanie 2.</i></p> <p style="padding-left: 40px;">1. <i>Wyjaśnijcie, w jakiej sytuacji znajduje się osoba wypowiadająca się.</i></p> <p style="padding-left: 40px;">2. <i>Scharakteryzujcie postać wypowiadającą się w wierszu.</i></p> <p style="padding-left: 40px;">3. <i>Zastanówcie się, jaką funkcję pełni dla całego utworu ostatni wers: enter.</i></p> <p>1. Uczniowie otrzymują teksty publicystyczne nt nowych technologii (każda grupa inny).</p> <p>2. Sugerując się przeczytanymi tekstami i własnymi obserwacjami, wspólnie uzupełniamy metaplan:</p> <p style="text-align: center;">e – człowiek XXI w.</p> <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="width: 50%; text-align: center;">Jaki jest?</th> <th style="width: 50%; text-align: center;">Jaki powinien być?</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>.....</td><td>.....</td></tr> <tr><td>.....</td><td>.....</td></tr> <tr><td>.....</td><td>.....</td></tr> <tr><td>.....</td><td>.....</td></tr> <tr><td>.....</td><td>.....</td></tr> </tbody> </table> <p style="text-align: center;">Dlaczego nie jest taki, jak być powinien?</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p style="text-align: center;">Wniosek:</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>ZADANIE BONUSOWE (praca dodatkowa dla chętnych)</p> <p>Przygotuj i przeprowadź ankietę na temat znaczenia korespondencji internetowej w życiu moich kolegów i koleżanek. Jej wyniki przedstaw w wybranej formie graficznej.</p>	Jaki jest?	Jaki powinien być?	<p>II.1.2 SP, II.1.1, II.1.2</p> <p>I.3.3 SP, I.3.4SP, II.2.1SP, II.2.5SP, II.2.6,</p> <p>II.2.2, II.2.4, II.2.10, II.3.1,</p> <p>I.1.2, III.1.5, III.1.8</p> <p>III.2.5i6 SP</p>
Jaki jest?	Jaki powinien być?												
.....												
.....												
.....												
.....												
.....												

pomysł na kartkówkę z czasownika

przykładowe zadania	odniesienia do podstawy programowej
<p>1. <i>Potężny wiatr złamał drzewo. <u>Gdy się przewróciło, zatarasowało drogę.</u> Samochody nie mogły przejechać.</i></p> <p>a) Wypisz czasowniki i podaj ich formy podstawowe, czyli bezokoliczniki. </p> <p>b) Podany tekst przekształć z czasu przeszłego na teraźniejszy. </p> <p>c) W podkreślonym zdaniu zastosuj właściwy imiesłów, aby wskazać na równoczesność zdarzeń. </p> <p>d) Pierwsze zdanie przekształć na konstrukcję w stronie biernej. </p> <p>e) W pierwszym zdaniu użyj takiej formy czasownika, aby nie informować o wykonawcy czynności. </p>	<p>I.3.3 SP</p> <p>III.2.3 SP</p> <p>III.2.7</p> <p>III.2.7</p> <p>III.2.3 SP</p>
<p>1. Do podanego wyrazu dopisz 2 imiesłowy przymiotnikowe. <i>drzewo</i> –</p>	<p>III.2.7</p>
<p>2. Utwórz poprawną formę czasownika. - powiedział Jacek. <i>przyjść – los., lp., cz. przeszły</i></p>	<p>III.2.10</p>
<p>3. Zapisz podane wyrazy z partykułą „nie”. przejechać - przejechany -</p>	<p>III.2.5c</p>

OŚRODEK
ROZWOJU
EDUKACJI

Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
tel. 22 345 37 00
fax 22 345 37 70

www.ore.edu.pl

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

